

Tradicijsko vokalno pjevanje u Lici

Rukavina, Davor

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:268699>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište u Zadru

Odjel za nastavničke studije u Gospiću

Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij

Učiteljski studij u Gospiću

Davor Rukavina

Tradicijsko vokalno pjevanje u Lici

Diplomski rad

Gospić, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za nastavničke studije u Gospiću
Sveučilišni integrirani prijediplomski i diplomski studij
Učiteljski studij u Gospiću

Tradicijsko vokalno pjevanje u Lici

Diplomski rad

Student/ica:

Davor Rukavina

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Ines Cvitković Kalanjoš

Gospić, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Davor Rukavina**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Tradicijsko vokalno pjevanje u Lici** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Gospić, 2024.

SAŽETAK:

Tradicijsko vokalno pjevanje u Lici

U ovom diplomskom radu istražuje se tradicijsko vokalno pjevanje u Lici, regiji smještenoj u središnjem dijelu Hrvatske. Fokus je na povijesnom razvoju, karakteristikama i društvenom značaju vokalnog izraza ovog područja. Rad se temelji na terenskom istraživanju, analizi dostupne literature i intervjuima s lokalnim nositeljima tradicije. Prvi dio rada bavi se povijesnim kontekstom i razvojem vokalnog pjevanja u Lici, uključujući utjecaje migracija, ratova i socijalnih promjena. Drugi dio analizira glazbene karakteristike ličkog pjevanja. Treći dio rada istražuje društvenu ulogu vokalnog pjevanja u lokalnoj zajednici, naglašavajući njegovu funkciju u očuvanju identiteta, običaja i rituala. Rad također razmatra suvremene izazove i perspektive očuvanja ove tradicije u kontekstu modernizacije i globalizacije.

Ključne riječi: Lika, tradicija, vokalno pjevanje, običaji, pjesme

SUMMARY:

Traditional vocal singing in Lika

This thesis examines traditional vocal singing in Lika, a region located in the central part of Croatia. The focus is on the historical development, characteristics and social significance of the vocal expression of this area. The work is based on field research, analysis of available literature and interviews with local tradition bearers. The first part of the paper deals with the historical context and development of vocal singing in Lika, including the influences of migrations, wars and social changes. The second part analyzes the musical characteristics of personal singing. The third part of the paper investigates the social role of vocal singing in the local community, emphasizing its function in preserving identity, customs and rituals. The paper also considers the contemporary challenges and perspectives of preserving this tradition in the context of modernization and globalization.

Keywords: Lika, tradition, vocal singing, customs, songs

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OPĆENITO O LICI I LIČKOJ TRADICIJI	2
3. OBLICI VOKALNOG PJEVANJA.....	3
3.1. Ganga.....	3
3.1.1. Analiza	4
3.2. Ojkanje.....	5
3.2.1. Analiza	5
3.3. Bećarac	6
3.3.1. Analiza	7
3.4. Rera.....	8
3.4.1. Analiza	8
3.5. Tradicionalno crkveno pjevanje u Lici.....	10
3.5.1. Analiza	10
3.6. Svadbene pjesme	11
3.6.1. Analiza	12
3.7. Pjesme za vrijeme žetve u Lici.....	12
3.7.1. Analiza	13
3.8. Pjesme za vrijeme prela.....	13
3.8.1. Analiza	14
3.9. Naricanje.....	15
3.9.1. Analiza	16
4. TEMATIKA TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA	17
4.1. Ljubavne pjesme.....	17
4.2. Tradicionalne pjesme o prirodi.....	19
4.3. Tradicionalne ratničke pjesme.....	20
4.4. Tradicionalne pjesme sa seoskom i radnom tematikom.....	21
5. IZVEDBA TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA.....	23

5.1.	Solo izvedba	23
5.2.	Grupna izvedba.....	24
5.3.	Instrumentalna pratnja	25
6.	PRENOŠENJE TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA	26
6.1.	Usmena predaja	27
6.2.	Nastupi i izvedbe	28
6.3.	Korištenje suvremenih medija	29
7.	ZNAČAJ I OČUVANJE TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA.....	30
8.	ZAKLJUČAK	31
9.	LITERATURA.....	32
10.	PRILOZI.....	33
11.	POPIS ILUSTRACIJA.....	48
12.	DIONICI INTERVJUA.....	48

1. UVOD

Tradicijska glazba predstavlja iznimno bogato i slojevito područje koje odražava kulturni identitet i povijest pojedinih naroda i regija. U tom kontekstu, tradicijsko vokalno pjevanje igra ključnu ulogu u očuvanju nematerijalne kulturne baštine, a posebice u Hrvatskoj, gdje svaka regija ima svoje specifične vokalne izričaje koji su se razvijali kroz stoljeća. Jedna od takvih regija je i Lika, koja je poznata po svojoj autentičnoj i specifičnoj vokalnoj tradiciji. Unatoč turbulentnoj povijesti i mnogim vanjskim utjecajima, ova regija uspjela je zadržati svoju prepoznatljivu kulturnu jezgru, u kojoj tradicijsko pjevanje zauzima važno mjesto. Vokalna glazba Like, kao i većina tradicijskih glazbenih formi, nije samo oblik umjetničkog izraza, već ima duboko ukorijenjene socijalne, ritualne i obredne funkcije. Kroz pjesmu se izražavaju emocije, prenose priče, mitovi i povijesni događaji, a ona je često bila neodvojiv dio svakodnevnog života, kao i ključnih događaja u životu zajednice – od rođenja i vjenčanja do pogreba. U ovom radu istražit će se različiti aspekti tradicijskog vokalnog pjevanja u Lici, uključujući specifične glazbene karakteristike, društveni i kulturni kontekst te ulogu ovog pjevanja u očuvanju ličkog identiteta. Vokalno pjevanje u Lici karakteriziraju specifični modusi, intervali i ritmovi, a osobito je zanimljiva upotreba polifonije, koja se razlikuje od pjevačkih tradicija drugih regija Hrvatske. Također, posebno mjesto zauzimaju oblici ojkavice i ganga, koji su prepoznati kao važan dio hrvatske nematerijalne kulturne baštine. Jedan od ključnih izazova u istraživanju tradicijske glazbe danas je očuvanje autentičnosti u kontekstu modernih društvenih promjena. Globalizacija, migracije i modernizacija prijetile opstajanju mnogih tradicijskih formi, uključujući vokalno pjevanje u Lici. Mnogi od starih napjeva polako nestaju ili se transformiraju u suvremenijim interpretacijama, često bez poštovanja prema izvornim formama. U tom svjetlu, ovaj rad također će razmotriti napore u očuvanju i revitalizaciji ovog bogatog kulturnog nasljeđa, uključujući inicijative na lokalnoj i nacionalnoj razini, kao i važnost zapisa i arhiviranja starih pjesama kako bi se one sačuvale za buduće generacije. Rad se temelji na kombinaciji terenskog istraživanja, analize glazbenih primjera, kao i pregleda postojećih znanstvenih studija o tradicijskoj glazbi u Lici. Cilj je pružiti sveobuhvatan pregled i razumijevanje tradicijskog vokalnog pjevanja u ovoj regiji, kao i ukazati na važnost očuvanja ovog neprocjenjivog dijela kulturne baštine. Tradicijsko vokalno pjevanje u Lici nije samo simbol prošlosti, već i ključni element u oblikovanju regionalnog identiteta u suvremenom svijetu. Iz tog razloga, proučavanje i očuvanje ovog nasljeđa postaje sve važnije, kako bi se osigurala njegova održivost u budućnosti.

2. OPĆENITO O LICI I LIČKOJ TRADICIJI

Lika je regija smještena u središnjoj Hrvatskoj, omeđena planinama Velebitom na zapadu i Kapelom na sjeveru, prostire se na krškom području koje obiluje šumama, rijekama, i dolinama. Njen geografski položaj čini je važnim prostorom između jadranske obale i unutrašnjosti Hrvatske. (Holjevac, 2009)

Lika je poznata po bogatoj kulturnoj baštini i tradiciji. Lička tradicija duboko je ukorijenjena u ruralni način života i odražava specifičnosti planinskog područja, klimatskih uvjeta i povijesnih okolnosti. Lička narodna nošnja prepoznatljiva je po svojim jednostavnim, ali elegantnim linijama i simbolici. Motivi vezani na nošnjama često su geometrijski i stilizirani cvjetni uzorci. Nošnja se razlikovala i prema prilici, pa su se bogatije verzije nosile na svečanostima poput vjenčanja i crkvenih blagdana.

Glazba i ples su važan dio ličke tradicije, a jedan od najpoznatijih plesova je ličko kolo. Kolo je grupni ples koji prati narodna glazba na instrumentima poput tamburice, diple i gusala. Gusle su posebno povezane s epskom tradicijom, jer su ih guslari koristili za pjevanje povijesnih pjesama o junaštvima i bitkama. Ojkanje ili ojkalica je specifičan oblik pjevanja koji se prakticira u Lici i okolnim područjima. To je arhaičan način pjevanja u kojem pjevači koriste vibrato, često bez pratnje instrumenata, a karakterizira ga jedinstven zvuk i melodija. (Runje, 2007)

Ličani su poznati po očuvanju starih običaja vezanih uz poljoprivredni ciklus, vjerske blagdane i društvene događaje. Tradicionalni zanati u Lici, poput tkalaštva, izrada opanaka, te kovačija, bili su vrlo važni. Ljudi su često sami proizvodili odjeću, obuću, alate i posuđe. Drvo je bilo ključni materijal, a izrada drvenih posuda i kućnih potrepština bila je uobičajena. Košaraštvo i pčelarstvo također su bili razvijeni. Lika je kroz povijest bila vrlo religiozna regija, s dubokim katoličkim korijenima. Mnogi narodni običaji su povezani s crkvenim svetkovinama, a brojne kapelice i crkve dio su kulturnog krajolika. Svake godine se održavaju proslave zaštitnika sela, na kojima se okuplja cijela zajednica. Tipična lička kuća je izgrađena od kamena i drveta, što odražava uvjete u kojima su Ličani živjeli. Kuće su bile jednostavne, s malim prozorima zbog hladnoće, a krovovi su bili pokriveni šindrom ili slamom. Unutrašnjost je bila funkcionalna, s ognjištem u središtu kuće, gdje se obitelj okupljala. Lička tradicija odražava suživot čovjeka s prirodom, snažnu povezanost s ruralnim načinom života i očuvanje starih običaja unatoč modernizaciji. Ovi običaji danas čine važan dio hrvatske kulturne baštine i doprinose očuvanju identiteta ovog planinskog kraja.

3. OBLICI VOKALNOG PJEVANJA

U Lici se prakticira nekoliko različitih oblika vokalnog pjevanja, od kojih svaki ima svoje specifičnosti i kontekst izvođenja. Neki od tih oblika uključuju gangu, ojkanje, bećarac, reru, crkveno pjevanje, svadbene pjesme, pjesme za vrijeme žetve, pjesme za vrijeme prela te naricanje.

Svi ovi oblici vokalnog pjevanja imaju svoje mjesto u kulturnom identitetu Like te doprinose bogatstvu i raznolikosti glazbene tradicije ovog područja. „Podlapačke pjesme su kao i pjesme u svim ličkim selima deseterački dvostisi, dakle dva stiha od kojih svaki ima deset slogova. Cezura (stanka ili pauza) je uvijek iza četvrtog sloga.“ (Karaklaš, 2001: 263)

3.1. Ganga

„Ganga je karakteristična ponajviše za središnji dio dinarske zone i obično se opisuje kao „grubo, primitivno, nestandardno, netemperirano“ petoglasje pomaknutog takta.“ (Lorger, 2013: 501) Ona je specifičan oblik tradicijskog vokalnog pjevanja karakterističan za područja Dalmacije, Hercegovine, te južnih dijelova Like. Ova vrsta pjevanja prepoznatljiva je po svom snažnom i prodornom zvuku te improviziranim tekstovima koji često reflektiraju svakodnevni život, ljubavne priče, prirodu i društvene događaje.

Ganga se smatra jednim od najstarijih oblika narodnog pjevanja na ovim prostorima. Njeni korijeni sežu duboko u prošlost, a preživjela je kroz stoljeća usprkos različitim kulturnim i društvenim promjenama. U Lici, ganga je posebno prisutna u južnim dijelovima, gdje je stanovništvo njegovalo ovu tradiciju kao dio svakodnevnog života. (Ćaleta, 2008) „Sami muški pjevaju muške, a same ženske narodne pjesme, duže i kratke, a muški i ženske zajedno pjevaju jedne i druge. Muške narodne pjesme pjevaju obično o dragoj a ženske o dragom. Imade različitih lijepih ganga. Vazda jedan započinje i ti se naročito cijene kao dobri pjevači.“ (Grčević, 2000:454)

Pjevači gange igraju ključnu ulogu u ovom jedinstvenom tradicijskom pjevanju. Njihova koordinacija, glasovne vještine i energija čine svaki nastup posebnim. U gangi se razlikuju različite uloge unutar grupe pjevača, a svaka je važna za stvaranje prepoznatljivog zvuka. Pjevači gange moraju imati snažne glasove koji se mogu čuti na daljinu, budući da se ganga

tradicionalno izvodila na otvorenom, često na poljima ili u selima tijekom okupljanja. Glasovi moraju biti puni i energični kako bi stvorili impresivan zvučni efekt. (Kovačević, 2002)

Ganga je često bila dio okupljanja i društvenih događanja, kao što su svadbe, seoske proslave, berbe i drugi zajednički poslovi. Pjevanje gange omogućavalo je ljudima da se druže, zabavljaju i izražavaju svoje emocije. Ona je bila sredstvo za jačanje zajedništva i solidarnosti unutar zajednice. Ganga je bila i ostala važan dio kulturnog identiteta Ličana. Kroz pjevanje gange, ljudi su očuvali sjećanje na svoje pretke i tradiciju, prenoseći je s generacije na generaciju. Gange su često bile sredstvo izražavanja lokalnog patriotizma, ljubavi prema zavičaju i prirodi. Kroz tekstove i melodije gange, mlađe generacije učile su o povijesti, običajima i vrijednostima svoje zajednice. Pjevanje gange također je imalo važnu ulogu u razvoju glazbenih i vokalnih vještina djece i mladih. (Buble, 2005)

Unatoč promjenama i modernizaciji, ganga i dalje živi u Lici zahvaljujući naporima lokalnih zajednica, kulturnih udruga i folklornih društava. Organiziraju se radionice, festivali i smotre kako bi se očuvala i promovirala ova tradicija. Mnogi mladi ljudi pokazuju interes za učenje i izvođenje gange, čime se osigurava njen kontinuitet i prilagodba suvremenim uvjetima. Mediji, uključujući radio, televiziju i internetske platforme, igraju ključnu ulogu u promoviranju gange. Emisije, dokumentarci i nastupi na kulturnim manifestacijama pridonose podizanju svijesti o vrijednosti ove tradicije.

Postoji sve veći interes za uključivanjem tradicijskog pjevanja, uključujući gangu, u obrazovne programe. Kroz školske i izvanškolske aktivnosti, djeca i mladi imaju priliku učiti o kulturnoj baštini svog kraja.

Ganga je mnogo više od glazbenog izraza; ona je simbol kulturnog identiteta i zajedništva ličkog kraja. Kroz svoje specifične melodije, tehnike i tekstove, ganga odražava život, radost i tugu generacija Ličana. Očuvanje i revitalizacija gange važan je zadatak za buduće generacije kako bi se osiguralo da ovaj dragocjeni dio kulturne baštine nastavi živjeti i obogaćivati živote ljudi u Lici i šire. (Burić, 2010)

3.1.1. Analiza

Ganga se izvodi u grupi od dva do pet pjevača. Obično jedan pjevač započinje pjevanje (vodi), dok ga ostali prate (prateći glasovi). Melodija je jednostavna, s karakterističnim kratkim frazama koje se ponavljaju te je tekst pisan u desetercu. Harmonija je često disonantna, što daje gangi prepoznatljiv zvučni pečat. Pjevanje se izvodi u visokom registru, s jakim i prodornim

glasovima. Pjevači koriste tehniku drhtanja glasa (vibrato) i naglašene artikulacije. Prateći glasovi obično ulaze na drugom ili trećem tonu, stvarajući specifičan efekt višeglasja sa ispjevanjem samoglasnika „e“ i „o“. Tekstovi gänge su često improvizirani i prilagođeni trenutnoj situaciji. Tematike variraju od ljubavnih priča, preko svakodnevnih životnih događaja, do satiričnih i humorističnih sadržaja. Pjevači često koriste jednostavne i sažete stihove, s naglašenim ritmom i radošću u izvedbi.

3.2. Ojkanje

Ojkanje je tradicionalni oblik vokalnog pjevanja koji je karakterističan za ruralna područja Balkana, uključujući i Liku. Ova vrsta pjevanja poznata je po upotrebi drhtanja glasa (vibrato) na završnim slogovima riječi, što stvara specifičan zvučni efekt.

Ojkanje se tradicionalno izvodi na društvenim okupljanjima poput svadbi, proslava ili seoskih zabava. To je prilika za zajedničko pjevanje i druženje, te stvaranje osjećaja zajedništva unutar lokalne zajednice. „U Kompolju se nekada pjevalo i na čakavskom narječju a danas se pjeva u Polju i Kompolju na štokavskoj ijekavštini. Onaj koji počinje prestaje prvi, a drugi, koji prate, još malo zadrže glas. Ovaj način pjevanja kako rekosmo zove se okavica.“ (Grčević, 2000:453) Ojkanje je važan dio kulturnog identiteta Like i drugih ruralnih područja Balkana. Kroz ojkanje, ljudi održavaju tradiciju i prenose je s generacije na generaciju, čuvajući bogatstvo vokalne baštine i kulturnog nasljeđa svoga kraja.

Iako je ojkanje duboko ukorijenjeno u tradiciji, i dalje je prisutno i u suvremenom kontekstu. Neki umjetnici i glazbenici istražuju nove načine interpretacije ojkanih pjesama, kombinirajući ih s modernim glazbenim pristupima i instrumentacijom, čime ova tradicija ostaje živa i relevantna u današnjem svijetu. (Kovačević, 2002)

3.2.1. Analiza

Ojkanje se temelji na upotrebi vibrata, odnosno brzih oscilacija u visini tona koji se postižu osciliranjem dijafragme. Vibrato se primjenjuje na završnim slogovima riječi, dodajući pjesmi emotivni i karakteristični zvučni pečat. Ojkanje se može izvoditi solo ili u grupama. Solo ojkanje obično je izvedeno od strane pojedinca koji dominira izvođenjem, dok se grupno ojkanje sastoji od više pjevača koji zajedno stvaraju harmoniju i tekstualnu raznolikost. Baš kao

i kod drugih tradicionalnih oblika pjevanja, ojkanje često uključuje elemente improvizacije. Pjevači mogu spontano mijenjati tekstove ili melodije, prilagođavajući izvedbu trenutnoj situaciji ili raspoloženju publike. „Zbog učestalog ponavljanja oj u svakoj pjesmi, ovakve pjesme se zovu ojkan i izvan Like su poznate pod nazivom lički ojkan. Kad se usklade glasovi i kad se nađe dobar svirač a bude pogodna atmosfera, ojkan zvuči neobično lijepo i onaj tko je odrastao uz ovakve pjesme osjeti kako ga nešto naprosto podiže od zemlje, vuče ga da uđe među pjevače priključi im se i zajedno s njima pjeva.“ (Karaklaš, 2001:264) Tematika ojkanja obično se vrti oko ljubavnih tema ili opisa prirodnih ljepota. Tekstovi ojkanja često su pastoralni, opisujući ljubavne čežnje ili prekrasne pejzaže Like. Ojkanje je često emotivno izražajno, s pjevačima koji prenose svoje osjećaje kroz pjesmu. Vibrato dodaje dubinu izvedbi, naglašavajući emocionalni naboj i intenzitet. (Burić, 2010)

Primjer ličkog ojkana:

„Oooj ojkanje lička pjesmo mila.

Oooj najdraži si nama ličanima.

Oooj kad zapivamo ona odjekuje.

Oooj draga čuje pa mi se raduje.

Oooj Liko žalio te nebi.

Oooj da se nisam rodio u tebi....“ (Joja Uremović, Prvan selo)

3.3. Bećarac

Pjevanje bećaraca je tradicionalni oblik vokalnog izraza koji se javlja u ruralnim dijelovima Hrvatske, uključujući i Liku. Bećarac je pjesma čiji su tekstovi često humoristični, satirični ili ljubavne tematike, a izvodi se u skupinama mladih muškaraca, obično dok obavljaju poljske poslove ili se okupljaju u društvenim okruženjima poput svadbi ili seoskih zabava. (Burić, 2010)

„Podlapačke pjesme su zapravo slavonski bećarci, pjevaju se na isti način ili slično, no ipak su poprimile neke svoje specifičnosti. Jedna od osnovnih karakteristika je započinjanje svakog stiha sa oj. Taj oj obvezatno se dva puta započinje s prva četiri sloga u stihu.“ (Karaklaš, 2001:264)

Bećarac je više od samo glazbenog izraza; to je društveni događaj koji okuplja ljude i potiče zajedništvo. Pjevanje bećaraca često se događa na seoskim zabavama, svadbama ili drugim

društvenim okupljanjima, gdje pjevači zabavljaju prisutne svojim izvedbama. Uglavnom ga pjevaju muškarci ali u posljednje vrijeme i žene.

Bećarac je dio bogate kulturne baštine Hrvatske, a njegovo izvođenje i dalje se njeguje i prenosi s generacije na generaciju. Kroz pjevanje bećaraca, mladi ljudi održavaju tradiciju živom i čuvaju identitet svojeg kraja. Uz njegovanje tradicije, postoje i suvremene inačice bećaraca koje se prilagođavaju modernim okolnostima, ali zadržavaju duh i osnovne karakteristike ovog tradicionalnog oblika vokalnog izraza. (Kovačević, 2002)

3.3.1. Analiza

Bećarac se tradicionalno izvodi u višeglasju, gdje jedan pjevač (voditelj) predvodi izvedbu, dok ostali članovi skupine prate pjesmu s pratećim glasovima. Ova višeglasna struktura stvara bogat i pun zvuk koji je karakterističan za bećarac. Jedna od ključnih karakteristika bećaraca je improvizacija. Pjevači često improviziraju tekstove pjesama najčešće u desetercu dodajući osobne elemente, lokalne reference ili komične dijelove. Tijekom pjevanja solisti se izmjenjuju. Ovo čini svaku izvedbu jedinstvenom i prilagođenom trenutnom okruženju i situaciji. Iako su humoristični elementi dominantni, bećarci također mogu sadržavati i ljubavne teme. Pjevači često izražavaju svoje osjećaje prema voljenoj osobi kroz riječi pjesme. Tekstovi bećaraca često uključuju lokalne reference, imena mjesta ili poznatih osoba, što pomaže u povezivanju s publikom i stvaranju osjećaja pripadnosti lokalnoj zajednici. Ritam bećarca često je živahan i energičan, što potiče ples i zabavu. Tempo je brz i u vokalnom i u instrumentalnom dijelu bećarca. Instrumentalna akordička pratnja može biti minimalna ili potpuno odsutna, ovisno o okolnostima izvođenja. U instrumentalnom dijelu instrument koji ima vodeću ulogu uglavnom slijedi značajke vodeće linije.

Bećarci su poznati po svojoj humorističnoj i satiričnoj prirodi. Tekstovi često sadrže viceve, dosjetke ili šaljive komentare o svakodnevnom životu, ljubavnim pustolovinama ili društvenim događajima.

Primjer ličkog bećarca:

„Kad u Lici zapivaju pivci,
Cure misle da su Dalmatinci.
Velebite morat ću te slikat,
Ne mogu te zaboravit nikad.
Mili Bože kad će sveti Ante,

Da nam Novljanke kupuju opanke.
Bilaj, Kosinj i Kompolje,
Tu se ljube curice najbolje..." (Joža Mraović, Barlete)

3.4. Rera

Pjevanje rere je tradicionalni oblik vokalnog izraza koji je prisutan u ruralnim područjima Like, ali i šire. Slična je gangi ali ima razlike u melodiji. Kod rere je tempo brži, kraća je i eksplozivnija. Pjeva se punim glasom dvoglasno sa tri pjevača. Rera se izvodi kao poziv-odgovor, gdje jedan pjevač započinje pjesmu, dok drugi odgovaraju s rere ili nekom drugom kratkom riječju ili frazom.

Ova interakcija stvara dinamičnost i ritmičku raznolikost u izvedbi. (Petrović, 2015) Pjevači mogu spontano mijenjati tekstove ili dodavati svoje osobne interpretacije, prilagođavajući izvedbu trenutnoj situaciji ili raspoloženju publike.

„ Prenosili su ih ljudi što su radili kao šumski radnici po ličkim planinama ili slavonskim šumama, donosili su ih s raznih sajмова ili blagdanskih skupova jer svako selu u Lici ima neki svetac.“ (Karakas, 2001:265)

Pjevanje rere često se događa u društvenim okupljanjima poput svadbi, seoskih proslava ili drugih zajedničkih događaja. To je prilika za zajedničko pjevanje, zabavu i druženje, te stvaranje osjećaja zajedništva unutar lokalne zajednice.

Kroz njegovanje ovog tradicionalnog oblika vokalnog izraza, ljudi održavaju i prenose tradiciju s generacije na generaciju, čuvajući bogatstvo vokalne baštine i kulturnog identiteta svog kraja. Neki umjetnici i glazbenici istražuju nove načine interpretacije "rere, kombinirajući ih s modernim glazbenim pristupima i instrumentacijom, čime ova tradicija ostaje živa i relevantna u današnjem svijetu. (Ćaleta, 2008)

3.4.1. Analiza

Pjesme koje se izvode u obliku rere obično imaju jednostavne melodije i harmonije. Glavni pjevač ili skupina obično predvodi melodiju, dok drugi dionici prate s odgovorima ili harmonijama. Tematika pjesama koje se izvode u obliku rere može biti raznolika. Tekstovi često opisuju svakodnevni život, ljubavne priče, prirodu ili društvene događaje. Također, mogu se izvoditi i humoristični ili satirični tekstovi, ovisno o prigodi i raspoloženju izvođača i

publike. Kao i kod mnogih tradicionalnih oblika pjevanja, rere često uključuju elemente improvizacije. Zbog grlenog pjevanja često se ne mogu razabrati riječi koje pjevači pjevaju.

3.5. Tradicionalno crkveno pjevanje u Lici

Pjevanje tradicijskih crkvenih pjesama u Lici je dio bogate kulturne baštine ovog područja. Ove pjesme obično se izvode u okviru liturgijskih obreda u crkvama, ali se također mogu čuti i na posebnim vjerskim proslavama, procesijama ili drugim crkvenim događanjima. (Buble, 1997) Himne i slavoslovlja su pjesme koje slave Boga, svetce ili različite aspekte vjere. Himne su obično svečane i dostojanstvene, dok slavoslovlja izražavaju zahvalnost i divljenje. Zborna pjevanja su pjesme koje se izvode u zboru, gdje više pjevača zajedno izvodi crkvene tekstove. Zborna pjevanja dodaju slojevitost i dubinu liturgijskim obredima. „Dok nije sagrađena crkva, služba Božja te ostale svetkovine su se održavale u nekoj od službenih krajiških prostorija točke koje su bile u središtu samoga sela. Kada je sagrađena crkva 1718. u crkvi je napravljeno iznad ulaza gdje se ide prema zvonik, mjesto za zbor gdje su se pjevale crkvene pjesme.“ (Karaklaš, 2001:226)

Otpjevi su kraće pjesme koje se često izvode kao odgovor na čitanja ili molitve, dok su psalmodije dulje pjesme koje se temelje na psalmima iz Biblije.

Crkvene pjesme obično se izvode prema određenom liturgijskom redoslijedu, koji određuje kada se koje pjesme izvode tijekom bogoslužja. Tekstovi crkvenih pjesama često su religiozne prirode, izražavajući vjeru, molitve, zahvale ili ispovijedi vjernika. (Runje, 2007)

Kroz očuvanje i njegovanje ovih pjesama, ljudi čuvaju bogatstvo vjerske i kulturne baštine svog kraja te ju prenose. (Petrović, 2015) Mnoge crkvene zajednice kombiniraju tradicionalne pjesme s modernijim glazbenim aranžmanima i instrumentacijom ali još uvijek poštujući izvornost.

3.5.1. Analiza

Mnoge crkvene pjesme temelje se na citatima iz Biblije, posebno psalmima i drugim dijelovima Svetog pisma. Crkvene pjesme su važan dio liturgijskih obreda i vjerskih proslava, ali također imaju i društvenu dimenziju. One okupljaju vjernike i zajedno s njima stvaraju osjećaj zajedništva i duhovne povezanosti. Polifona djela najčešće pjevaju iskusni pjevači ili zborovi u pratnji instrumenta, najčešće orgulja ali im se pridružuju i vjernici.

3.6. Svadbene pjesme

Pjevanje tradicijskih svadbenih pjesama u Lici obuhvaća širok spektar glazbenih izraza koji su sastavni dio svadbenih obreda i proslava. Ove pjesme obično se izvode tijekom različitih faza svadbenog događaja, od priprema mladenaca do svadbene svečanosti i veselja.

Pripremne pjesme kao što im i ime kaže, obično se izvode tijekom priprema mladenaca i obitelji za svadbu. To su često pjesme koje izražavaju radost i uzbuđenje zbog nadolazećeg događaja, ali mogu sadržavati i elemente nostalgije ili čežnje.

Prilikom dolaska mladoženje sa svatovima u mladenkinu kuću najčešće se pjevaju napitnice prilikom ispijanja čaša i pregovora za mladenku, prikazivanje lažnih mladenki te izvođenja prave mladenke. (Ceribašić, 1991)

Procesijske pjesme prate procesiju mladenaca i svatova tijekom dolaska u crkvu ili na mjesto gdje će se održati ceremonija vjenčanja. One često slave ljubav mladenaca i izražavaju dobrodošlicu svatovima. Tijekom obreda i ceremonije vjenčanja, mogu se izvoditi posebne pjesme koje prate liturgijske obrede, često s religioznim temama ili izrazima zahvalnosti. Svadbena proslava obično započinje uz izvedbu veselih pjesama koje potiču ples i zabavu. Ove pjesme mogu imati različite teme, uključujući ljubav, sreću, zajedništvo i radost. (Burić, 2010)

„Narodni su se običaji već podosta zanemarili jer su skopčani s velikim troškom, a narod je osiromašio. Starci pripovijedaju da su mnoge kuće bile na glasu sa svoga skrleta i srebra, a danas je od toga ostala samo puka uspomena i porodični ponos.“ (Karakas, 2001:250)

„U kraju kojega opisujem, omladina pjeva mnogo i u svakoj prilici. Oženjeni ljudi i udate žene pjevaju manje, i to ponajviše u svatovima i na drugim veselim zgodama (krstitke, o Božiću i t.d.)“ (Grčević, 2000:453)

Pjevanje svadbenih pjesama ima važnu društvenu ulogu u zajednici. To je prilika za okupljanje obitelji, prijatelja i susjeda kako bi zajedno proslavili sretan događaj. Pjevanje svadbene pjesme stvara atmosferu zajedništva, radosti i veselja.

Svadbene pjesme dio su bogatog kulturnog nasljeđa Like i drugih ruralnih područja Hrvatske. Kroz očuvanje i njegovanje ovih pjesama, ljudi čuvaju tradiciju i prenose je s generacije na generaciju, čuvajući tako bogatstvo vokalne baštine i kulturnog identiteta svog kraja.

3.6.1. Analiza

Mnoge svadbene pjesme izvode se u višeglasju, gdje različiti pjevači zajedno stvaraju harmoniju. Ovo višeglasje dodaje bogatstvo zvuku i čini izvedbu dinamičnijom. Svadbene pjesme obično imaju živahne ritmove i melodije koje potiču ples i veselje. Instrumentalna pratnja, poput tamburica ili harmonika, često prati izvedbu i dodaje ritmički i harmonijski sloj. Glavna tema svadbene pjesme je ljubav mladenaca i izrazi sreće zbog njihovog vjenčanja. Tekstovi pjesama često slave ljubav, zajedništvo i budućnost mladenaca. Mnoge svadbene pjesme sadrže tradicijske motive i motive lokalne kulture. To mogu biti folklorne priče, lokalni običaji ili reference na kulturno nasljeđe područja.

3.7. Pjesme za vrijeme žetve u Lici

Pjesme o žetvi su često posvećene zahvalnosti za dobar urod i radost zbog uspješno obavljenog posla. Pjevajući o zahvalnosti, ljudi izražavaju svoju povezanost s prirodom i zahvalnost za plodove koje je pružila. Pjesme o prirodi koje slave prirodu i njezine darove često su popularne tijekom žetve. Ovi stihovi mogu opisivati ljepotu krajolika, vitalnost bilja ili simboliku žetve kao obilja. (Grčević, 2000)

„Žetalačke pjesme pjevane su uz rad po noći i po danu. Pjevalo se višeglasno. Zabilježene su u odsjeku Godišnji običaji. I kosci su imali svoje pjesme.“ (Hećimović – Seselja, 1985:113)

Pjesme također mogu slaviti zajedništvo radnika i radost koja proizlazi iz suradnje i solidarnosti tijekom žetve. Ovi tekstovi potiču osjećaj pripadnosti zajednici i važnost međusobne podrške. (Burić, 2010)

Pjevanje tradicijskih pjesama za vrijeme žetve nije samo glazbeni običaj, već i društveni događaj koji okuplja ljude i potiče zajedništvo. To je prilika za razgovor, šalu i dijeljenje iskustava među radnicima, stvarajući tako snažne veze unutar zajednice.

Pjevanje pjesama za vrijeme žetve dio je bogate kulturne baštine Like i drugih ruralnih područja Hrvatske. Kroz njegovanje ovih običaja, ljudi čuvaju tradiciju i prenose je s generacije na generaciju, čuvajući tako bogatstvo kulturnog identiteta svog kraja. (Petrović, 2015)

3.7.1. Analiza

Pjesme za vrijeme žetve često imaju živahne ritmove i melodije koje potiču ples i radost. Ritam pjesama može pratiti ritam samog posla, stvarajući harmoniju između glazbe i rada. Radne pjesme imaju ritmičku strukturu i često se pjevaju kako bi se olakšao posao tijekom žetve. Tematika pjesama često se fokusira na rad i napor koji su uloženi tijekom žetve. Tekstovi pjesama opisuju specifične radne zadatke, poput košenja žita ili pletenja snopova ili izražavaju zahvalnost za plodove rada. Uz osnovni vokal, pjevači često koriste višeglasje kako bi obogatili zvuk i dodali slojevitost izvedbi. Višeglasje također može stvoriti osjećaj zajedništva među pjevačima.

Primjer pjesme za vrijeme žetve:

„Ja sam mlada žito žela,

A moj dragi vezo.

Vredan bio, žito dizo,

I snoplje pritezo.“ (Marija Dasović, Ivčević Kosa)

3.8. Pjesme za vrijeme prela

Osim nedjeljnih okupljanja iza misnih slavlja, blagdana, proštenja, sajмова, svadbi, jedan od najvažnijih kulturnih događaja bio je prelo. Prela su tradicionalna okupljanja u ruralnim područjima koja obično obuhvaćaju zajedničko izvođenje različitih aktivnosti, poput tkanja, šivanja ili pletenja, komušanja kukuruza, čijanja perja dok se istovremeno razgovara, pjeva i zabavlja. Pjevanje tradicijskih pjesama igra važnu ulogu u stvaranju atmosfere zajedništva i radosti tijekom prela. Prela su imala višestruk utjecaj na selo i njegov život. Tijekom prela upoznawali su se mladići i djevojke, zabavljali se, te se u mnogo slučajeva kasnije dogodio i brak a sve zahvaljujući prelima. Hećimović-Seselja (1985) navodi da su se „Momci i djevojke sastajali zimi svaku večer radnim danom i blagdanom u jednoj kući i tu se prelilo. Sve djevojke iznad 15 godina išle su u prelo. Iz bližih i daljih perušićkih sela dolazili su prelcima (momci). U kući je bilo starijih ljudi. Radnim su danom djevojke prele i plele, a momci su tamburali, svi zajedno su pjevali i šalili se. Subotom uvečer sastajalo se veliko prelo i čijana (čihanje perja).“ (Hećimović- Seselja, 1985: 201)

Prela su se održavala u kasnu jesen ili zimu kada se ima malo poslova u poljima.

Friščić (1999) dijeli prela na tri grupe: “za starije, oženjene ljude, za mlade neoženjene i stare neoženjene i samo za mladiće i djevojke.” (Friščić, 1999: 56)

Pjesme o zajedništvu slave zajedništvo i solidarnost i često su popularne na prelima. Ovi stihovi potiču osjećaj pripadnosti zajednici i važnost međusobne podrške.

Iako su prela obično društvena okupljanja, ljubavne pjesme mogu se također čuti.

Pjevanje tradicijskih pjesama za vrijeme prela okuplja ljude i potiče zajedništvo. To je prilika za razgovor, dijeljenje iskustava i stvaranje jakih veza unutar zajednice. (Čaleta, 2008)

3.8.1. Analiza

Pjesme za vrijeme prela često imaju živahne ritmove i melodije koje potiču ples i veselje. Najčešće su šaljivog karaktera. Ritam pjesama može pratiti ritam samog rada ili aktivnosti koja se obavlja na prelu. Uz osnovni vokal, pjevači često koriste višeglasje kako bi obogatili zvuk i dodali slojevitost izvedbi. Višeglasje također može stvoriti osjećaj zajedništva među pjevačima. Ponekad su se na prelima pjevačima pridružili i svirači na tamburicama ili harmonici. Radne pjesme često opisuju svakodnevne radne aktivnosti poput tkanja, šivanja ili pletenja. Tekstovi pjesama mogu opisivati tehniku rada, ali i izražavati radost zbog zajedničkog rada i stvaranja. Osim radnih pjesama pjevale su se i zabavne i šaljive pjesme prilikom čega su se pjevajući nadmetali mladići i djevojke.

Djevojke su znale povesti pjesmu:

„Imam prsten i na njemu slovo,

To je slovo ime draganovo.

Malena sam odnijet će me lovac,

Moj dragane, ostat ćeš udovac.“

ili

„Čijam perje i sjedim na panju,

mila majko u drugom sam stanju.“

Mladići su pjevali djevojkama:

„Što bećara u srce udara,

litra vina i curica fina.

Mala moja preko kola stani,

da te moje oko nanišani.“

ili

„Mala moja kud' ćemo u prelo

Dal' u Novi il' u Divoselo.“

(Ivan Čorak, Oteš)

3.9. Naricanje

Već u starom Rimu žene su naricale pored pokojnika. Iskazivale su bol tako što su se udarale u prsa, plakale, vikale i naricale. Upravo taj običaj se ubraja u najstarije sastavne dijelove indogermanskog obreda ukopa pokojnika a negdje se očuvao i do današnjih dana. (Butorac, 2015).

Tradicionalno naricanje u Lici je običaj izražavanja tuge i žalosti nakon smrti voljene osobe. Ovaj običaj obično uključuje žene, poznate kao "narikače", koje izvede posebne pjesme ili narative uz jecaje i plač kako bi izrazile svoju tugu i podržale obitelj pokojnika. (Burić, 2010) U tradicionalnom naricanju, obično su žene te koje su zadužene za izvođenje pjesama tijekom obreda žalovanja. Ove žene su čestoiskusne i imaju specifičan način izražavanja tuge kroz glas, pokrete i geste. „Prema narodnom vjerovanju neki znaci koji su predkazivali skorou smrt u kući ili rodu: ako se čulo kako ćuk po noći ćuće na drvetu u blizini kuće ili ako se kokoš uspivala u po bila dana.“ (Hećimović – Seselja, 1985:173) Žene koje su naricale, učile su od majki i baka te su najčešće to i naplaćivale obiteljima pokojnika. Isto tako, ako pokojnik nije imao obitelji selo bi pozvalo profesionalne narikače da dostojno isprate pokojnika jer je bilo sramota da pokojnika ne oplaće nitko. Jaukalo se o dobrim osobinama pokojnika, prisjećalo se nekih važnih događaja iz njegovog života te se plakalo za njegovim odlaskom.

„Poslije pokopa nastajao je jauk, naricanje, žene iz najbližeg roda upućivale su pokojniku (pokojnici) poruke poput: Majko moja, dobro moje, jel ti ža Kate tvoje?, Majko moja tugo moja, pozdravi mi ćaću moga!...“ (Tomljenović i sur., 2011:285)

Naricanje je dio šireg društvenog konteksta u kojem se obitelji pruža podrška i suosjećanje tijekom teškog razdoblja gubitka. Ovaj običaj omogućuje obitelji da izrazi svoju tugu i da se osjeća podržanom u zajednici.

Iako su tradicionalne prakse naricanja ostale prisutne u ruralnim područjima, suvremene zajednice ponekad mijenjaju način izvođenja ovog običaja ili ga kombiniraju s drugim

ritualima. Ipak, očuvanje esencije naricanja i njegova uloga u izražavanju tuge ostaje važan dio kulturnog identiteta regije.

3.9.1. Analiza

Narikače izvode pjesme ili narative koji opisuju život i osobnost pokojnika, izražavajući duboku tugu i žalost zbog njegove smrti. Ove pjesme često imaju emotivnu melodiju i tekst koji potiče suze i jecaje. Narikače često prate izvođenje pjesama jecajima, plačem i gestikulacijama koje dodatno naglašavaju njihovu tugu i emotivnost. Ova gestikulacija i ekspresija često su spontana reakcija na bol i gubitak. Sadržaj naricaljki uglavnom je improvizacija uz poštivanje upotrebe uobičajenih epiteta. Najemotivniji trenutci za obitelj pokojnika su kada se lijes spušta u zemlju i tada su narikače najglasnije. Neki od stihova naricaljki su:

„Ooo, mila moja jabuko zelena,

Ni dozrijeti nisi stigla,

Jaaj, moja jabuko zelena,

Jaaj, moje momče neženjeno,

Koje majka oženila nije!...“

(Ivan Devčić, Baćinac)

4. TEMATIKA TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA

Tradicionalne pjesme u Lici obuhvaćaju širok spektar tematika koje odražavaju život, kulturu i identitet tog područja. Neke od tematika su: ljubav, pjesme o prirodi, ratničke i povijesne pjesme, seoske i radne pjesme, povijesne pjesme.

4.1. Ljubavne pjesme

Tradicionalne ljubavne pjesme u Lici obuhvaćaju širok spektar osjećaja, iskustava i situacija vezanih uz ljubav i romantiku. Ove pjesme često su sastavni dio folklornog nasljeđa i izražavaju duboke emocije i čežnje ljudi koji su živjeli na tom području. „Najčešće se pjevaju ljubavne pjesme. Uočava se razlika između pjesama koje su ispjevavale žene od onih koje su stvorili muškarci. Ženske pjesme su nježnije te govore o dragom, loli, diki. Muške pjesme imaju više erotskog, lascivnog i najčešće se svode na hvalisanje o muškoj snazi i potentnosti.“ (Karaklaš, 2001:265)

Pjesme o romantičnim susretima opisuju susrete između ljubavnika, često na idiličnim mjestima poput livada, rijeka ili planina. Ovi susreti obično su popraćeni osjećajima uzbuđenja, radosti i nade.

Tekstovi pjesama izražavaju širok spektar ljubavnih osjećaja, uključujući ljubav, strast, čežnju, ali i tugu ili razočaranje. Ove pjesme duboko dotiču emocionalnu srž ljubavi i odnosa.

Mnoge ljubavne pjesme govore o čežnji koja proizlazi iz razdvajanja ljubavnika, bilo zbog geografske udaljenosti, društvenih ograničenja ili drugih prepreka. Ovi tekstovi izražavaju tugu i žalost zbog odvojenosti. (Burić, 2010)

Neke pjesme slave vjernost i predanost ljubavnika jedno drugome. Ovdje se često spominju obećanja vjernosti i ljubavi, izražavajući trajnost i snagu njihovog odnosa.

Tradicionalne ljubavne pjesme obično imaju melodiju koja prati emotivni naboj teksta. Ritam pjesme može varirati ovisno o raspoloženju teksta, od sporog i melankoličnog do brzog i ritmičnog. Pjesme se često izvode uz pratnju tradicionalnih instrumenata poput tamburice, frule ili gusala. Ovi instrumenti doprinose atmosferi pjesme i dodaju dublji sloj emocionalnosti.

Tradicionalne ljubavne pjesme u Lici predstavljaju intiman i dubok izraz ljudskih emocija i iskustava, čuvajući tako bogatstvo kulturne baštine i tradicije.

Primjer ljubavne pjesme:

„U livadi pod jasenom
voda izvire, voda izvire
u livadi pod jasenom
haj, voda izvire.

Tu se šeta lipa Kata
vodu zahvata, vodu zahvata
tu se šeta lipa Kata
haj, vodu zahvata.

S briga joj se momče baca
zlatnom jabukom, zlatnom jabukom
s briga joj se momče baca
haj, zlatnom jabukom.

Uzmi Kato, uzmi zlato
moja ćeš biti, moja ćeš biti
uzmi Kato, uzmi zlato
haj, moja ćeš biti.
Neću, neću, ne treba mi
imam dragana, imam dragana
neću, neću, ne treba mi
haj, imam dragana.“

(Kazivačica Kata Stilinović)

4.2. Tradicionalne pjesme o prirodi

Tradicionalne pjesme o prirodi u Lici odražavaju duboku povezanost ljudi s okolišem u kojem žive. Ove pjesme slave ljepotu, snagu i složenost prirodnog svijeta te često izražavaju poštovanje prema prirodi i njezinim darovima.

Pjesme opisuju spektakularne pejzaže Like, uključujući planine, šume, rijeke, jezera i livade. Ovi opisi često izražavaju divljenje prema prirodi i njezinoj grandioznosti. Tematika pjesama može varirati ovisno o godišnjem dobu. Pjevači slave proljetno cvjetanje, ljetne sunčane dane, jesenje boje lišća i zimske pejzaže, svako s posebnim šarmom i ljepotom. Pjesme često spominju životinjski svijet ličkog kraja, uključujući ptice, divlje životinje i domaće životinje. Opisi životinja mogu izražavati divljenje prema njihovoj ljepoti, slobodi ili važnosti u svakodnevnom životu. Priroda pjesama obično uključuje opise poljoprivrednih kultura koje su važne za lokalnu zajednicu, poput žita, voća, povrća i vinove loze. Pjevači slave obilje zemlje i radost koju ona pruža. (Boranić, Gavazzi, 1949)

Pjesme izražavaju divljenje prema prirodi i njezinoj složenosti, kao i poštovanje prema njoj. Kroz pjesme se izražava duboka povezanost ljudi s prirodom i njezinim ciklusima. Pjevači se osjećaju povezano s prirodnim svijetom i prepoznaju svoju ulogu u očuvanju okoliša.

Melodija tradicionalnih pjesama obično prati ritam prirodnih ciklusa, poput kretanja sunca, vjetra ili vode. Ovi ritmovi stvaraju atmosferu povezanosti s prirodom i dodaju dubinu izvedbi. Pjesme se često izvode uz pratnju tradicionalnih instrumenata poput tamburice, frule ili gusala. Ovi instrumenti doprinose atmosferi pjesme i dodaju autentičnost izvedbi. (Holjevac, 2009)

Pjesme o prirodi dio su bogatog kulturnog nasljeđa Like i predstavljaju važan dio identiteta lokalne zajednice. Kroz očuvanje i izvođenje ovih pjesama podsjećaju ljude na važnost očuvanja okoliša i prirodnih resursa. Kroz ove tekstove, ljudi razvijaju svijest o svojoj ulozi u zaštiti prirode i očuvanju okoliša za buduće generacije.

Primjer tradicionalne pjesme o prirodi:

„Oj, javore, javore
Ti si drvo najbolje
Pod tobom je zimi zima
Ljeti hladovina.
Oj, javore, javore
Ti si drvo najbolje
Pod tobom sam vino pio

Djevojke ljubio.
Oj, javore, javore
Ti si drvo najbolje
Širi grane na sve strane
Ne daj zori da svane.“

(Kazivač Joža Mraović)

4.3. Tradicionalne ratničke pjesme

Tradicionalne ratničke i povijesne pjesme u Lici često se bave herojskim djelima, povijesnim događajima i ratnim podvizima koji su obilježili povijest tog područja. Ove pjesme su često izvedene kao počast hrabrosti i požrtvovnosti likova iz prošlosti te kao podsjetnik na važne događaje koji su oblikovali identitet i kulturu Like. (Petrović, 2015)

Pjesme slave herojska djela i podvige vojnika i vođa koji su se istaknuli u bitkama i sukobima. Likovi su često prikazani kao simboli hrabrosti, snage i odlučnosti. Također opisuju ključne bitke i ratne sukobe koji su se odigrali na području Like ili u kojima su sudjelovali likovi iz tog kraja. Opisi često uključuju detalje o strategiji, taktici i hrabrosti vojnika. Pjesme mogu opisivati važne povijesne događaje koji su obilježili Liku, poput osvajanja, oslobađanja ili promjene vlasti. Ovi tekstovi pružaju uvid u povijest i razvoj tog područja kroz stoljeća.

Pjesme odražavaju osjećaj ponosa i časti zbog hrabrosti i požrtvovnosti svojih junaka. Pjevači izražavaju poštovanje prema vojnicima koji su se borili za svoj narod i domovinu. Ove pjesme također mogu izražavati žalost i tugu zbog gubitaka koji su nastali u ratovima i sukobima. Podsjećaju na žrtve i patnje koje su ljudi podnijeli tijekom povijesti. (Kovačević, 2002)

Melodija tradicionalnih ratničkih pjesama često je snažna i ritmična, što odražava energiju i dinamiku borbe. Ritam pjesme može imati maršalni karakter ili biti usklađen s koracima vojnika. Ove pjesme se često izvode uz pratnju tradicionalnih instrumenata poput tamburice, gusala ili frule. Ovi instrumenti dodaju dubinu i autentičnost izvedbi te doprinose atmosferi ratničkih pjesama. (Holjevac, 2009)

Pjesme o ratu i povijesnim događajima važan su dio kulturnog nasljeđa Like i predstavljaju ključni dio identiteta lokalne zajednice. Kroz očuvanje i izvođenje ovih pjesama, ljudi čuvaju uspomene na prošlost. Pjesme o ratu služe i kao način poučavanja mladih o povijesti i tradiciji

svog kraja. Kroz ove tekstove, ljudi prenose vrijednosti hrabrosti, požrtvornosti i domoljublja te potiču osjećaj pripadnosti zajednici i ponos na svoje naslijeđe.

Primjer tradicionalne ratničke pjesme:

„Puzi lezi pucaju Englezi
Lezi puzi pucaju Francuzi
Mene moja naučila mati
Da ja pjevam živili Hrvati“

(Kazivač Ivan Čorak)

4.4. Tradicionalne pjesme sa seoskom i radnom tematikom

Tradicionalne pjesme sa seoskim i radnim tematikama u Lici odražavaju životni stil i svakodnevne aktivnosti ljudi koji su živjeli na ruralnim područjima tog kraja. Ove pjesme slave rad, zajedništvo i vrijednosti seljačkog života, često kroz opise poljoprivrednih radnji, brige o stoci i slavljenje plodova rada. (Hećimović-Seselja, 1985)

Pjesme opisuju različite poljoprivredne aktivnosti koje su bile važne za život na selu, poput sjetve, žetve, oranja polja, sadnje i brige o usjevima, ali slave marljivost i požrtvornost seljaka koji su radili na polju kako bi osigurali hranu za svoje obitelji i zajednicu. Tekstovi često opisuju težak, ali ispunjen rad na zemlji. Pjesme se često bave brigom o domaćim životinjama poput krava, ovaca, koza i svinja. Opisuju se svakodnevne aktivnosti poput mužnje, napajanja stoke i čuvanja domaćih životinja. Pjesme također slave uspjehe poljoprivrednika i radnika na selu, posebno tijekom berbi kada se slave plodovi rada i obilje žetve.

Pjesme odražavaju osjećaj ponosa i zadovoljstva zbog plodova rada i uspjeha u poljoprivredi te ujedno slave svoj trud i požrtvornost koji su uložili u rad na zemlji i ističu važnost zajedništva i suradnje među seljacima koji su zajedno radili na polju kako bi postigli zajednički cilj.

Melodija tradicionalnih pjesama o seoskom životu obično je vesela i ritmična, što odražava energiju i dinamiku poljskih aktivnosti. Ritam pjesme može pratiti korake poljoprivrednika ili ritam radnih alata poput motika ili srpa. Izvode se bez ili uz pratnju instrumenata.

Primjer tradicionalne pjesme sa seoskom i radnom tematikom:

„Moj se lola za kosidbu sprema,

Kosu ima, brusa nema.
Koso moja, kosila bi sama,
Kad bi mila na otkosu bila.
Kosci kose livadicu među gorama,
Djevojke im vodu nose bijelim rukama.
Lola kosi, a ja čuvam ovce,
Triput mane pa pogleda na me.“

(Kazivač Joja Uremović)

5. IZVEDBA TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA

Tradicionalne ličke pjesme izvodile su se na različite načine, ovisno o kontekstu u kojem su se izvodile i vrsti pjesme. Možemo izdvojiti solo izvedbe, grupne izvedbe i instrumentalnu pratnju.

5.1. Solo izvedba

Solo izvođenje tradicionalnih ličkih pjesama nosi posebnu dimenziju koja ističe individualni talent izvođača, kao i bogatstvo narodne glazbene baštine. Ovaj oblik izvođenja može uključivati različite stilove i pristupe, ovisno o vrsti pjesme, tematici i emocionalnom izrazu. Izvođač najprije bira pjesmu koja ga osobno dotiče ili koja je prikladna za određenu prigodu. Važno je razumjeti povijesni i kulturni kontekst pjesme, kao i njezine stihove i melodiju. Izvođač vježba tehniku pjevanja koja odgovara stilu pjesme. Za gange i ojkavice, to može uključivati jači glas, vibrato i izražajnost. Pjevač razvija svoj stil izvođenja, naglašavajući emocije i osjećaje koje pjesma nosi. Ovdje se posebna pažnja posvećuje načinu izražavanja, intonaciji i naglašavanju određenih stihova.

Prije samog izvođenja, izvođač može kratko uvoditi publiku u pjesmu, objašnjavajući njezinu temu ili osobnu povezanost s njom. Izvođač se emocionalno priprema kako bi se mogao u potpunosti posvetiti izvedbi. U solo izvođenju, izvođač koristi različite vokalne tehnike. Varira se intenzitet i jačina glasa tijekom izvođenja, što pomaže u izražavanju raspoloženja pjesme. Tijekom izvođenja, izvođač može naglašavati određene dijelove pjesme koristeći tiše ili glasnije tonove. Izvođač koristi svoj glas da prenese emocije, što može uključivati tugu, sreću, nostalgiju ili ponos. Tijekom izvođenja, izvođač može koristiti gestikulaciju ili mimiku kako bi dodatno pojačao poruku pjesme. Na primjer, pokreti ruku ili izrazi lica mogu dodatno pojačati emocionalnu težinu. Izvođač završava izvedbu snažnim, emotivnim završetkom koji ostavlja dojam na publiku. Često se koristi naglašavanje zadnje fraze ili tona kako bi se završila pjesma s dozom dramatičnosti. (Petrović, 2015)

Solo izvođenje tradicionalnih ličkih pjesama zahtijeva duboko razumijevanje glazbene tradicije, snažnu vokalnu tehniku i sposobnost emocionalnog izražavanja. Ovaj oblik izvođenja ne samo da omogućava izvođaču da pokaže svoj talent, već i da očuva i prenese kulturnu baštinu. Kroz solo izvedbe, tradicionalne ličke pjesme i dalje žive i povezuju ljude s njihovim korijenima i poviješću.

5.2. Grupna izvedba

Grupna izvedba tradicionalnih ličkih pjesama predstavlja zajedničko pjevanje koje njeguje i očuvanje kulturne baštine, a istovremeno jača društvene veze među izvođačima. Ovaj oblik izvođenja može uključivati različite stilove, tehnike i formate, ovisno o vrsti pjesme, povodu i kontekstu. (Runje, 2007)

Prvo se bira tip pjesama koje će se izvoditi, što može uključivati gänge, ojkavice, radne pjesme, svadbene pjesme ili guslarske pjesme. Izvođači često biraju pjesme koje odražavaju zajedničke osjećaje, iskustva ili tradicije, poput ljubavi, povijesti, ili običaja. Grupe se mogu sastojati od članova obitelji, prijatelja, folklornih društava ili profesionalnih izvođača. Važno je da članovi grupe imaju slične vokalne sposobnosti i razumiju stil izvođenja. Svaki član može imati specifičnu ulogu, kao što su solisti, prateći vokali ili instrumentalisti. Grupe vježbaju vokalne harmonije i ritam. Pjevači uče kako se međusobno nadopunjavati, održavati zajedničku melodiju i sinkronizirati svoje glasove. Svi članovi grupe trebaju razumjeti pjesmu i njezine emocije kako bi mogli zajednički izražavati njene poruke. Grupno pjevanje može početi s uvodom koji može uključivati kratku priču ili objašnjenje pjesme. U grupnim izvedbama često se koristi višeglasno pjevanje, gdje svaki pjevač doprinosi svojoj liniji. Harmonije mogu biti jednostavne ili složene, s različitim melodijama koje se isprepliću.

Važno je da članovi grupe budu usklađeni u ritmu, tonu i intenzitetu pjevanja. Kroz vježbanje razvijaju se sinkronizacija i timska koordinacija. Izvođači zadržavaju autentičnost narodne glazbe, koristeći tradicionalne vokalne tehnike i izraze. Neki izvođači mogu dodavati suvremene elemente ili improvizacije, ali uvijek nastoje zadržati osnovnu strukturu pjesme. Grupna izvedba tradicionalnih ličkih pjesama igra ključnu ulogu u očuvanju i promicanju kulturne baštine. Ovaj oblik izvođenja ne samo da osnažuje zajedništvo među izvođačima, već i povezuje publiku s tradicijom i poviješću. (Ćaleta, 2008)

Kroz zajedničko pjevanje, dionici stvaraju snažne emocionalne veze, čime se njeguje kolektivni identitet i održava narodna glazba živom. Neke tradicionalne ličke pjesme izvodile su se uz plesne korake koji su pratili ritam i melodiju pjesme. Ovi plesni elementi dodavali su dinamiku i zabavu izvedbi, stvarajući tako cjelovit doživljaj tradicionalne ličke kulture. Kroz ove različite načine izvođenja, tradicionalne ličke pjesme su održavale svoju autentičnost, bogatstvo i ljepotu.

5.3. Instrumentalna pratnja

Instrumentalna pratnja u tradicionalnim ličkim pjesmama igra ključnu ulogu u stvaranju ambijenta i emocionalnog izraza, dopunjujući vokalnu izvedbu i obogaćujući cjelokupno glazbeno iskustvo. Ovaj oblik pratnje može se značajno razlikovati ovisno o vrsti pjesme, instrumentima koji se koriste i kontekstu izvođenja. (Burić, 2010)

U nekim slučajevima, tradicionalne pjesme izvodile su se uz pratnju tradicionalnih glazbenih instrumenata poput tamburice, frule, gusala ili drugih lokalnih instrumenata. Ti instrumenti dodavali su ritam, melodiju i atmosferu izvedbi, doprinoseći tako ukupnom doživljaju pjesme. Instrumentalna pratnja osigurava osnovu za vokale, stvarajući harmonije koje dopunjuju melodije. Harmonije pomažu u jačanju emocionalnog izraza i daju dubinu izvođenju. Instrumenti stvaraju ritmički okvir koji pomaže izvođačima u održavanju tempa i ritma. Ovo je posebno važno u bržim pjesmama, gdje ritam može potaknuti publiku na ples ili sudjelovanje. Instrumentalna pratnja može dodati atmosferu izvođenju. Na primjer, lagana, melankolična melodija može stvoriti nostalgičnu atmosferu, dok energična može potaknuti veselje i zajedništvo.

Mnogi tradicionalni izvođači koriste improvizaciju u instrumentalnoj pratnji, dodajući osobni pečat izvedbi. Ova sloboda omogućava izvođačima da se kreativno izraze i prilagode pjesmu trenutnom raspoloženju. Instrumentalisti moraju uskladiti svoje izvođenje s vokalnim dijelovima. Ova koordinacija zahtijeva pažljivo slušanje i prilagodbu, kako bi se stvorila skladna cjelina. Instrumentalna pratnja može varirati u dinamici, ovisno o dijelu pjesme. Na primjer, tijekom emotivnih dijelova, instrumenti mogu svirati tiše i suptilnije, dok u energičnim dijelovima mogu postati snažniji i izraženiji. (Kovačević, 2002)

Instrumentalisti često preuzimaju vođenje tijekom solo dijelova, gdje se melodija može istaknuti. Ovi trenuci daju prostoru za pokazivanje virtuoznosti i kreativnosti. Instrumentalna pratnja u tradicionalnim ličkim pjesmama ne samo da obogaćuje vokalne izvedbe, već i doprinosi očuvanju i promicanju kulturne baštine. Kroz različite instrumente i stilove izvođenja, instrumentalisti igraju ključnu ulogu u stvaranju emocionalnog i kulturnog konteksta za pjesme. Kroz zajedničko muziciranje, izvođači stvaraju snažan osjećaj zajedništva i identiteta, čime se održava živahna tradicija ličke glazbe.

6. PRENOŠENJE TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA

Prijenos tradicionalnih pjesama predstavlja ključan proces u očuvanju i promicanju kulturne baštine. Ovaj proces uključuje različite metode i pristupe koji osiguravaju da se tradicija prenosi s generacije na generaciju. Prijenos tradicionalnih pjesama pomaže u očuvanju kulturnog identiteta zajednice. Ove pjesme doprinose raznolikosti i bogatstvu kulturne baštine. Prijenos pjesama također služi kao obrazovni alat za nove generacije, podučavajući ih o povijesti, običajima i vrijednostima njihove zajednice.

Mnogi tradicionalni izvođači prenose pjesme usmeno, pjevajući ih na obiteljskim okupljanjima, na svadbama, proslavama ili tijekom svakodnevnih aktivnosti. Ova metoda omogućava interakciju i zajedničko sudjelovanje. Iskusniji izvođači često podučavaju mlađe generacije, prenoseći im svoje znanje o tehnikama pjevanja, značenju pjesama i kulturnom kontekstu. Škole, kulturni centri i kulturno umjetnička društva u Lici nude programe koji uključuju tradicionalne pjesme, pružajući formalnu edukaciju o glazbenoj baštini. Često organiziraju radionice i nastupe koji promoviraju tradicionalne pjesme i potiču sudjelovanje zajednice. Pjesme često sadrže emocionalne poruke i osobne priče, što pomaže novim izvođačima razumjeti i osjetiti dublju povezanost s glazbom. Mlađi i stariji izvođači mogu zajedno raditi, razmjenjujući ideje i znanje, čime se stvara most između generacija. Mnogi mladi ljudi mogu biti više zainteresirani za moderne glazbene stilove, što može dovesti do gubitka interesa za tradicionalne pjesme. Smanjenje brojaiskusnih izvođača koji su u stanju prenijeti znanje može predstavljati izazov za očuvanje tradicije.

Mnogi mlađi izvođači mogu zanemariti tradicionalne pjesme zbog nedostatka dostupnih resursa ili edukacije. Folklorna društva organiziraju nastupe koji uključuju tradicionalne pjesme, čime se promovira lokalna kultura i običaji. Obiteljska okupljanja, poput svadbi, krštenja ili rođendana, često su prilike za izvođenje tradicionalnih pjesama, gdje se zajednica okuplja kako bi njegovala tradiciju. (Boranić, Gavazzi, 1949)

Mnogi festivali posvećeni lokalnim običajima i tradicijama uključuju izvođenje tradicionalnih pjesama kao centralni dio proslave. Prijenos tradicionalnih pjesama ključan je za očuvanje kulturne baštine i identiteta zajednica. Ovaj proces uključuje različite metode, kao što su usmena tradicija, obrazovne inicijative i korištenje suvremenih medija. Unatoč izazovima s kojima se suočava, važno je nastaviti s naporima kako bi se očuvala i prenosila ova bogata

glazbena baština budućim generacijama. Održavanje i razvijanje interesa za tradicionalne pjesme može osigurati da one i dalje žive.

6.1. Usmena predaja

Prijenos tradicionalnih ličkih pjesama usmenom predajom predstavlja ključni aspekt očuvanja i promicanja kulturne baštine ovog kraja. Ova metoda prijenosa, koja se koristi već tisućama godina, omogućava da se pjesme, njihovi tekstovi, melodije i konteksti prenose sa naraštaja na naraštaj. Usmena predaja odnosi se na prenošenje znanja, priča, pjesama i tradicija kroz izgovorenu riječ, bez korištenja pisanih dokumenata. U kontekstu tradicionalnih ličkih pjesama, usmena predaja omogućuje živu interakciju između izvođača i publike, stvarajući dinamično kulturno iskustvo. (Holjevac, 2009)

Usmena predaja pomaže u očuvanju kulturnog identiteta zajednice, povezujući prošlost s sadašnjošću. Ova metoda doprinosi raznolikosti i bogatstvu lokalne kulture, omogućavajući da se pjesme i priče prilagode promjenama u društvu. Usmeni prijenos često uključuje zajedničko pjevanje i sudjelovanje, što jača veze unutar zajednice. Prijenos tradicionalnih pjesama često uključuje aktivno sudjelovanje članova zajednice, gdje svi mogu pridonijeti izvođenju ili podučavanju. Izvođači često prilagođavaju svoje nastupe reakcijama publike, stvarajući dublju emocionalnu povezanost. Usmena predaja omogućuje izvođačima slobodu improvizacije, što može uključivati varijacije u melodijama, tekstovima ili izvođenju.

Pjesme se mogu prilagođavati prema kontekstu, prigodi ili emocijama, što omogućava da zadrže relevantnost kroz vrijeme. Izvođači se oslanjaju na svoju memoriju kako bi prenijeli pjesme, što često uključuje tehnike poput ponavljanja, rime i asocijacija. Mlađi članovi zajednice uče pjesme slušajući starije generacije, što potiče socijalizaciju i učenje kroz iskustvo. Preseljenje mladih u gradove može rezultirati gubitkom povezanosti s lokalnim tradicijama i običajima. Nedostatak resursa za očuvanje tradicije, kao što su financijska sredstva ili edukativni programi, može otežati usmeni prijenos pjesama.

Mnoge obitelji imaju svoje pjesme ili specifične verzije tradicionalnih pjesama koje se prenose. Prijenos tradicionalnih ličkih pjesama usmenom predajom predstavlja vitalan aspekt očuvanja kulturne baštine. Ovaj proces omogućuje generacijama da povežu svoje identitete s prošlošću i doprinose očuvanju bogate tradicije ličke glazbe. Unatoč izazovima modernog doba, važno je nastaviti s naporima kako bi se osiguralo da se ove pjesme i dalje prenose i obogaćuju živote budućih generacija. Kroz zajedničko pjevanje i sudjelovanje, usmeni prijenos tradicionalnih

pjesama ostaje živahna i dinamična praksa koja njeguje zajedništvo i kulturni identitet. (Grčević, 2000)

6.2. Nastupi i izvedbe

Izvođenje tradicionalnih ličkih pjesama kroz nastupe predstavlja važan aspekt očuvanja i promicanja lokalne kulturne baštine. Ovi nastupi ne samo da obogaćuju kulturnu scenu, već i povezuju članove zajednice kroz zajedničko pjevanje, ples i interakciju. Izvođači obično biraju pjesme koje su karakteristične za Liku a odabir pjesama može se temeljiti na prigodi, kao što su svadbe, festivali ili druge proslave. (Buble, 2005)

Pjesme se mogu birati i prema temama koje su relevantne za određenu publiku, poput ljubavnih priča, povijesnih događaja ili običaja. Izvođači se okupljaju na probama kako bi usavršili izvedbu pjesama. Ove probe uključuju rad na harmonijama, ritmu i međusobnoj interakciji. Tijekom proba, izvođači rade na tehnici pjevanja i interpretaciji, često pod vodstvom iskusnijih izvođača koji dijele savjete i vještine. Izvođači često nose tradicionalnu odjeću koja odražava kulturno nasljeđe Like. Upotreba nošnje doprinosi autentičnosti nastupa. U nekim slučajevima, izvođači koriste instrumente poput tamburica, harmonika, gusala ili drugih tradicionalnih instrumenata. Nastupi se mogu održavati na različitim lokacijama, uključujući kulturne centre, trgove, svadbene sale, festivale ili mjesta gdje se održavaju narodne proslave. Važno je da pozornica bude postavljena tako da omogućava dobar kontakt s publikom. Prostor oko pozornice može biti ukrašen tradicionalnim elementima, što dodatno doprinosi atmosferi. Instrumenti poput tamburice, harmonike i gusala pružaju podršku vokalima, stvarajući bogatu zvučnu kulisu. Instrumentalni dijelovi često se koriste kao uvodi ili interludiji između pjesama. (Čaleta, 2008)

U nekim izvedbama, izvođači mogu uključiti i plesne točke, koje prate glazbu i dodatno angažiraju publiku. Mnoge tradicionalne ličke pjesme imaju snažnu narativnu komponentu. Izvođači često dijele priče koje stoje iza pjesama, što dodatno obogaćuje doživljaj publike. Izvođači koriste svoje vokalne sposobnosti i interpretaciju kako bi prenijeli emocije, čime se stvaraju snažne veze s publikom. Izvođenje tradicionalnih pjesama na autentičan način pomaže u održavanju kulturne baštine i pridonosenju identitetu zajednice. Izvođači često nastoje zadržati izvorni ton i stil, čime čuvaju tradiciju.

Različite lokacije mogu imati različite akustične uvjete, što može utjecati na kvalitetu izvođenja. Izvođači moraju biti spremni prilagoditi se tim uvjetima. Ograničeni pristup

instrumentima ili tehničkoj opremi može otežati izvođenje. Izvođenje tradicionalnih ličkih pjesama kroz nastupe predstavlja snažan oblik očuvanja kulturne baštine i identiteta zajednice. Ovaj proces uključuje pažljivu pripremu, dinamičnu interakciju s publikom, emocionalni izraz i post-nastupne aktivnosti koje potiču daljnje povezivanje i razumijevanje tradicije. Unatoč izazovima modernog doba, važnost ovih nastupa ostaje neizmjenjiva, jer osiguravaju da se bogata tradicija ličkih pjesama nastavlja prenositi i obogaćivati buduće generacije. (Runje, 2007)

6.3. Korištenje suvremenih medija

Prijenos tradicionalnih ličkih pjesama kroz suvremene medije predstavlja važan aspekt očuvanja kulturne baštine, omogućujući širenje i promociju tradicije na nov način. Ova metoda koristi različite oblike medija, uključujući televiziju, radio, internet i društvene mreže, kako bi se pridobila šira publika i povezala s mlađim generacijama. Televizija nudi platformu za emitiranje kulturnih programa i dokumentaraca koji se fokusiraju na tradicionalnu glazbu. Ovi programi često uključuju nastupe izvođača, intervju s istraživačima i analizu povijesti glazbe. Radio stanice često imaju emisije posvećene narodnoj glazbi, gdje se emitiraju i tradicionalne ličke pjesme. Ove emisije uključuju razgovore s izvođačima, analize pjesama i rasprave o njihovom značaju. Neke radio stanice organiziraju live nastupe izvođača u svojim studijima, što omogućuje slušateljima da uživaju u tradicionalnim pjesmama u stvarnom vremenu.

Izvođači koriste YouTube za objavu svojih nastupa i videa koji prikazuju tradicionalne ličke pjesme. Ova i slične internet platforme omogućuju lako dijeljenje i širenje glazbe, čime se privlači nova publika. Neki izvođači mogu prilagoditi tradicionalne pjesme modernim stilovima, što može dovesti do gubitka autentičnosti i kulturnog identiteta. Ponekad fokus na profit može pretvoriti tradicionalne pjesme u proizvode, što može umanjiti njihovu izvorno značenje i vrijednost. Neki izvođači, posebno u ruralnim područjima, mogu imati ograničen pristup tehnologiji potrebnoj za objavu i promociju svoje glazbe.

Prijenos tradicionalnih ličkih pjesama kroz suvremene medije igra ključnu ulogu u očuvanju i promicanju kulturne baštine. Korištenjem različitih platformi i medija, izvođači mogu doseći širu publiku, educirati o tradiciji i potaknuti interes za lokalnu kulturu. Unatoč izazovima, suvremeni mediji nude brojne mogućnosti za inovativno predstavljanje i očuvanje tradicionalnih ličkih pjesama, osiguravajući da ove vrijedne kulturne tradicije ostanu prisutne i relevantne u današnjem svijetu. (Petrović, 2015)

7. ZNAČAJ I OČUVANJE TRADICIONALNIH LIČKIH PJESAMA

Kulturni značaj i očuvanje tradicionalnih ličkih pjesama imaju dubok utjecaj na identitet, zajednicu i naslijeđe Like. Tradicionalne ličke pjesme su važan dio kulturnog identiteta Like, odražavajući njenu povijest, tradiciju i duhovnost. One čuvaju priče i vrijednosti koje su oblikovale zajednicu kroz generacije, pružajući osjećaj pripadnosti i zajedništva među Ličanima. Pjesme su sredstvo izražavanja emocija, iskustava i svakodnevnih životnih situacija. Kroz tekstove pjesama, Ličani su izražavali radost, tugu, ljubav, ali i svoj odnos prema prirodi, radu i tradiciji. (Grčević, 2000)

Tradicionalne pjesme oblikovale su kulturnu scenu Like, pružajući temelje za umjetničke izraze, književnost, glazbu i ples. One su inspirirale generacije umjetnika i služile kao temelj za daljnji razvoj ličke kulture. Kroz pjesme, Ličani su održavali povezanost s poviješću svoje regije, čuvajući sjećanja na prošle događaje, junake i bitke. One su bile sredstvo prenošenja povijesnih priča i tradicija s generacije na generaciju. Tradicionalne ličke pjesme najviše su očuvane kroz usmenu predaju, gdje su se prenosile s generacije na generaciju. Stariji članovi zajednice prenosili su pjesme mlađima, čuvajući tako njihovo bogatstvo i autentičnost.

Etnolozi, istraživači i ljubitelji folkloru zapisivali su tekstove tradicionalnih pjesama ili snimali njihove izvedbe kako bi ih dokumentirali i sačuvali od zaborava. Ovi zapisi omogućavali su proučavanje i promociju tradicionalnih pjesama diljem svijeta. (Buble, 2005)

Folklorni ansambli i kulturni festivali igrali su ključnu ulogu u očuvanju tradicionalnih ličkih pjesama. Kroz redovne nastupe, natjecanja i radionice, ovi ansambli njegovali su tradiciju i poticali mlade da se upuste u izvođenje tradicionalnih pjesama. Škole, kulturni centri i organizacije provodile su programe za očuvanje i promociju tradicionalnih pjesama, pružajući edukaciju o njihovom značaju i podučavajući mlade generacije kako ih izvoditi. Kroz ove aktivnosti i inicijative, tradicionalne ličke pjesme čuvaju se i njeguju kao dragocjeni dio kulturnog nasljeđa Like, osiguravajući da se njihova ljepota, poruke i vrijednosti prenose i dalje žive među Ličanima i šire.

8. ZAKLJUČAK

Istraživanje tradicijskog pjevanja u Lici pokazalo je bogatstvo i raznolikost vokalnog izraza ovog područja, ukazujući na njegovu duboku ukorijenjenost u povijesti i kulturi lokalne zajednice. Tradicijsko pjevanje u Lici, sa svojim specifičnim oblicima poput ojkanja, gange, rere i bećarca, predstavlja važan segment nematerijalne kulturne baštine Hrvatske. Kroz analizu povijesnog konteksta, glazbenih karakteristika i društvene uloge, rad je istaknuo ključne elemente koji doprinose očuvanju i prenošenju ove tradicije. Društvena uloga tradicijskog pjevanja u Lici posebno je važna za očuvanje lokalnog identiteta i običaja. Pjevanje je neizostavan dio mnogih društvenih događanja, rituala i obreda, što ga čini ključnim elementom kulturnog života zajednice. Međutim, modernizacija i globalizacija predstavljaju značajne izazove za očuvanje ove tradicije, posebno među mlađim generacijama. Za očuvanje tradicijskog pjevanja u Lici neophodna je sustavna i koordinirana akcija. Također, važno je poticati suradnju između lokalne zajednice, kulturnih institucija i istraživača kako bi se osigurala održivost ove baštine. Zaključno, tradicijsko pjevanje u Lici nije samo glazbeni izraz već i simbol kulturnog identiteta i zajedništva. Njegovo očuvanje i revitalizacija predstavljaju izazov, ali i priliku za obogaćivanje kulturne scene i jačanje društvene kohezije. Ovaj rad doprinosi boljem razumijevanju i valorizaciji tradicijskog pjevanja te pruža temelje za daljnja istraživanja i aktivnosti usmjerene na očuvanje ove dragocjene baštine.

9. LITERATURA

1. Boranić, D., Gavazzi M. (1949). Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena. Zagreb: JAZU.
2. Buble, M. (2005). Etnomuzikološki pregled tradicijskog pjevanja u Lici. *Hrvatski etnološki godišnjak*.
3. Burić, A. (2010). *Lička narodna glazba: Povijest i tradicija*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku.
4. Butorac, Martina. (2015). *Naricaljke u tradicijskoj kulturi*. Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku: Filozofski fakultet, (završni rad).
5. Ceribašić, N. (1991). Svadbene obredne i običajne pjesme u Rakitovici. *Narodna umjetnost*. 28, 87-141.
6. Čaleta, J. (2008). *Tradicijska glazba Dinarida*. Split: Književni krug Split.
7. Forry, A. (1999). *Ojkanje: Unikatni pjevački stil Like*. Zagreb: Hrvatska glazbena unija.
8. Friščić, M. (1999). Seoski sastanci mladih (prela). *Etnološka tribina 22*, Vol.29, 53-69.
9. Grčević, J. (2000). *Kompolje: narodni život i običaji*. Zagreb: Katedra čakavskog sabora pokrajine Gacke.
10. Hećimović-Seselja, M. (1985). *Tradicijski život i kultura ličkoga sela Ivčević Kosa*. Zagreb: Muzej Lika Gospić.
11. Holjevac, Ž. (2009). *Gackom kroz povijest*. Hrvatski radio Otočac
12. Karakaš, J. (2001). *Podlapac*. Zagreb: Školska knjiga.
13. Kovačević, A. (2002). *Tradicijsko pjevanje u Dalmaciji i Lici*. Zagreb: Matica hrvatska.
14. Lorger, S. (2013). Ganga: priprosto (polifono) skupno pjevanje. *Anali Dubrovnik 51/2*, 501-539.
15. Petrović, M. (ur.). (2015). *Glazbena baština hrvatskog prostora*. Zbornik radova. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
16. Runje, P. (2007). *Tragom stare Ličke povijesti*. Matica hrvatska.
17. Tomljenović, A. i dr. (2011). *Smiljan i okolica*. Zagreb: DAG.

10.PRILOZI

U prilogama se nalaze dijelovi intervjua sa dionicima iz pojedinih sela Like.

Izvođenje gange u Bužimu (intervju s Nadom Štimac)

Ja: Dobar dan, gospođo Nado! Čuo sam da ste strastveni ljubitelj tradicionalne glazbe. Možete li mi reći nešto više o pjevanju gange u Lici?

Gospođa Nada: Dobar dan! Esan dite moje, gange su doista poseban dio naše tradicije. To su pjesme koje se obično izvode na suvo, bez instrumenata i često smo ih pivali dok smo radili na njivi ili čuvali marvu da ubijemo vrime.

Ja: Zvuči zanimljivo! Kako bi opisali stil pjevanja gange?

Gospođa Nada: A kako? Pivali smo i s dušon i srcon. Pivači obično koriste duboke tonove i izražavaju svoje osjećaje kroz tekstove pjesama. Riči su često jednostavne, ali pune nekog značaja.

Ja: Kako se gange obično izvode? Da li se izvode samo u određenim prigodama ili su dio svakodnevnog života?

Gospođa Nada: Gange se često izvode kad nam pane na um, u svakodnevnom životu. Možete ih čuti dok ljudi rade na polju, beru voće ili obavljaju kućanske poslove. Ali također smo ih pivali na posebnim prigodama poput svadbi, obiteljskih okupljanja ili kulturnih događanja.

Ja: Vidim da su gange zaista duboko ukorijenjene u Vašoj kulturi. Kako se mladi ljudi uče pjevati gange?

Gospođa Nada: "Mladi obično uče pivati gange od stariji članova obitelji ili zajednice. To se prenosi usmenom predajom, tako da se tradicija održava i prenosi s generacije na generaciju.

Ja: Sjećate li se teksta neke gange?

Gospođa Nada: Kako ne, slušaj sad: „Kad bećari gange zapivaju,
prozori se širom otvaraju.
Zbogom selo i u selu ljudi,
ganga moja više vas ne budi.“

Ja: To je zaista divno. Zahvaljujem Vam na dijeljenju Vaših znanja o pjevanju gange u Lici, gospođo Nado!

Gospođa Nada: Nema na čemu dite moje! Drago mi je da sam ti mogla reći dikoju o tome dok me vrag još nije odnije.

Izvođenje gange u Prvan Selu (intervju s Jojom Uremovićem)

Ja: Dobar dan, gospodine Joja! Čuo sam da ste dugogodišnji stanovnik Prvan Sela i vjerojatno imate puno iskustva s tradicionalnom glazbom poput gangi. Možete li mi reći nešto više o tome?

Gospodin Joja: A Davore, koliko te nisam vidije! Reću što znam, što sam zaboravije, nemoj zamirit. Da, ganga je zaista važan dio naše kulture ovdje u Prvan Selu. To je način na koji smo uvijek izražavali svoje osjećaje i povezivali se edni s drugima.

Ja: Kako biste opisali stil izvođenja gange u vašem selu?

Gospodin Joja: Izvodila sej drugačije negoli u drugim selim. Pivali smo je kad nam pane na um bez ikakva svirala. Riči su lake, ali puno znače i često govore o našim svakodnevnim životima i radu na njivi.

Ja: To zvuči predivno. Kako se mladi ljudi obično uče pjevati gangu?

Gospodin Joja: Mladi obično uče pivati gangu od nas stariji članova porodice ili od ostalih članova u selu. To se prenosi s kolina na kolino, a mladi pivači imaju priliku pratiti starije i naučiti od njih.

Ja: Kako se obično događa izvođenje gange u Prvan Selu? Da li su one dio svakodnevnog života ili se izvode samo u posebnim prilikama?

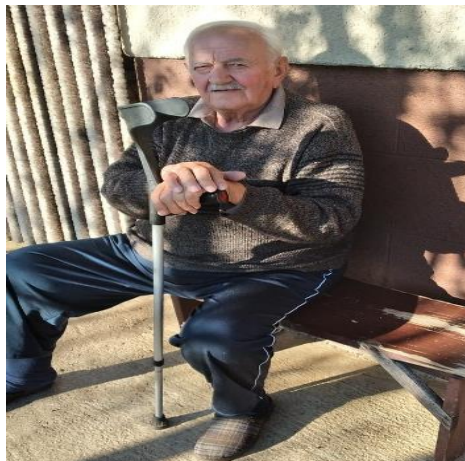
Gospodin Joja: Gange su i rađane i umirane s nami. I dan dana je morete čuti kad se stariji sabere negdi oko nekog posla. Pivaju se i u svadbi, kad se skupi porodice ili kad je neki zbor.

Ja: Koju gangu ste Vi najčešće pjevali?

Gospodin Joja: Ja sam piva: „Seljak bijo, građanin se pravi,
oće gango da te zaboravi.
Ne ženi me ćaćino imanje,
nego ganga i njezino pivanje.“

Ja: Hvala Vam na dijeljenju ovih informacija, gospodine Joja! Zaista cijenim Vaše vrijeme i znanje.

Gospodin Joja: Nema na čem, ajmo sad popit ednu, vrag zna oćemol se opet vidit.

Slika 1 Kazivač Joja Uremović (Izvor: osobna arhiva)

Izvođenje ojkanja u Ramljanima (intervju s Martinom Draženovićem)

Ja: Dobar dan, gospodine Martin! Čuo sam da ste odrasli ovdje u Ramljanima i da imate puno iskustva s tradicionalnom glazbom poput ojkanja. Možete li mi reći nešto više o tome?

Gospodin Martin: Dobar dan! Est, ojkanje je važan dio naše tradicije odeka u Ramljanima. To je način na koji smo odvajkad izražavali naše osjećaje, priče i duh našeg kraja.

Ja: Kako biste opisali stil izvođenja ojkanja u vašem selu?

Gospodin Martin: Ojkan je u našem selu jako poseban. Tu se pivalo o tome kako se osićaš i o tom ča taj tren misliš. Pival se bez pratnje glazbenih instrumenata, a riči su često slobodne.

Ja: To zvuči vrlo zanimljivo. Kako se mladi ljudi obično uče ojkanju?

Gospodin Martin: Mladi obično ućedu ojkanje od starijih ćlanova obitelji ili od drugih pivaća u selu. To se prenosi kroz usmenu predaju i praksu, gdje mladi imaju priliku pratiti starije pivaće i naućiti od njih.

Ja: Kako se obićno dogaća izvodenje ojkanja u Ramljanima? Da li su one dio svakodnevnog ųivota ili se izvode samo u posebnim prigodama?

Gospodin Martin: Ojkanje je dio naće tradicije. Mogli ste ga ćut na svakom koraku, kao ųto su rad na polju, druųenja ili obiteljska okupljanja. Ali također se izvodil i na posebnim prigodami poput svadbi, blagdana ili kulturnih manifestacija.

Ja: Sjećate li se moųda ojkana kojega ste Vi pjevali?

Gospodin Martin: Kako se nebi sićal,

„Pobratime me milo moje,
ne zna niko za zlo tvoje, oooj.“

ili

„Oooj ojkanje lićka pjesmo mila.
Oooj najdraųi si nama lićanima.
Oooj kad zapivamo ona odjekuje.
Oooj draga ćuje pa mi se raduje.
Oooj Liko ųalio te nebi.
Oooj da se nisam rodio u tebi...“

Ja: Hvala vam na dijeljenju ovih informacija, gospodine Martin! Zaista cijenim Vaće vrijeme i znanje.

Gospodin Martin: Nema na ćem, drago mi je da sam mogal podeliti dio naće glazbene baćtine s Vami.

Slika 2 Kazivać Draųen Draųenović (Izvor: osobna arhiva)

Izvođenje ojkanja u Brušanima (intervju s Macom Brajković)

Ja: Dobar dan, gospođo Maco! Nadam se da ste dobro danas. Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Brušani i da imate bogato iskustvo s tradicionalnom glazbom, poput ojkanja. Možete li mi reći nešto više o tome?

Gospođa Maca: Dobar dan, mladiću. Da, ojkanje je bilo važno u našem selu. To su bile pjesme koje su naši stari pjevali, ali sada se rijetko čuje.

Ja: Razumijem. Kako biste opisali stil ojkanja u vašem selu?

Gospođa Maca: Ojkanje je bilo duševno za nas. Pjevači su koristili svoje glasove da izraze osjećaje i priče. Obično su pjevali bez pratnje glazbenih instrumenata, samo su se oslanjali na svoje glasove.

Ja: Zvuči vrlo zanimljivo. Kako su se mladi ljudi učili ojkanju u vašem selu?

Gospođa Maca: Mladi su učili od starijih. Gledali su kako stariji članovi sela pjevaju i pokušavali oponašati. Bilo je to dio naše svakodnevne.

Ja: Kako se obično događalo izvođenje ojkanja u Brušanima? Da li se to događalo svakodnevno ili samo u posebnim prilikama?

Gospođa Maca: Obično su se ojkanja događala tijekom druženja ili obiteljskih okupljanja. Ali nekad su se izvodila i na svadbama ili blagdanima.

Ja: Jeste li se sjetili nekog ojakana dok smo razgovarali?

Gospođa Maca: Čim si me pitao, sjetila sam se ojkana s moje svadbe.

„Dobro došla, nevo naša,
i u kući drugu našla oooj.“

Ja: Hvala Vam na dijeljenju Vaših sjećanja, gospođo Maco. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Gospođa Maca: Nema na čemu, drago mi je što sam ti mogla pomoći.

Slika 3 Kazivačica Maca Brajković (Izvor: osobna arhiva)

Izvođenje bećarca u Otešu (intervju s Jelkom Brezić)

Ja: Dobar dan! Nadam se da ste dobro danas. Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Oteš i da imate puno iskustva s tradicionalnom glazbom, poput bećarca. Možete li mi reći nešto više o tome?

Baka Jelka: Dobar dan, sinko. Ma, zna se o čemu se radi s tim bećarcima. To su bile pisme koje su naši ljudi pivali dok su radili na njivi ili slavili.

Ja: Razumijem. Kako biste opisali stil bećarca u vašem selu?

Baka Jelka: Pa, to su bile veselice pismice, uvijek s puno šale. Pivači bi često izminjivali stihove kako bi se smijali i zabavili.

Ja: Zvuči vrlo zabavno. Kako su se mladi ljudi učili pjevati bećarce u vašem selu?

Baka Jelka: Ma, mladi su učili od starijih momaka. Išli bi s njima na njivu ili u seno, slušali bi kako pivaju i probali bi i oponašati. Bilo je to dio našeg odrastanja.

Ja: Kako se obično događalo izvođenje bećaraca u Otešu? Da li su se izvodili samo u posebnim prigodama ili su dio svakodnevnog života?

Baka Jelka: E pa, često su se izvodili kad bi štogoda radili ili slavili, al nekad bi pivali i na cesti il kad bi se skupila familija. Bilo je to onako kako bi se osjećali raspoloženi.

Ja: Koji bećarac Vam je ostao u sjećanju?

Baka Jelka: A upantila sam i dosta, al ovaj mi je osta urizan.

„Mladoj snaji svekrva ugađa,
da ne bude u dvorištu svađa.“

Ja: Hvala vam na dijeljenju Vaših sjećanja. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Baka Jelka: Nema na čemu, sinko. Drago mi je što mogu podiliti svoje uspomene s tobom.

Slika 4 Kazivačica Jelka Brezić (Izvor: osobna arhiva)

Izvođenje bećarca u Barletama (intervju s Jožom Mraovićem)

Ja: Dobar dan, djede Joža! Nadam se da ste dobro danas. Čuo sam da ste živjeli u selu Barlete dugi niz godina i da imate puno iskustva s tradicionalnom glazbom, poput bećaraca. Možete li mi reći nešto više o tome?

Djed Joža: Dobar dan, mladiću. Da, da, bećarci su bili naša posebna zabava nekad. To su bile pjesme koje smo pjevali dok smo radili na polju ili kad smo se veselili na sijelu.

Ja: Kako biste opisali stil bećaraca u vašem selu?

Djed Joža: Bećarac je kod nas bio vrlo živahan i pun šale. Pjevači bi se izmjenjivali u pjevanju stihova, ponekad bi se čak i nadmetali tko će smisliti bolje rime ili duhovitije šale. Bilo je to pravo veselje.

Ja: Zvuči zaista zabavno. Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati bećarce u vašem selu?

Djed Joža: Mladi su učili od starijih momaka, kao što sam i ja učio od svojih starijih. Išli bismo s njima na polje ili na sijelo i slušali kako pjevaju, pokušavajući naučiti stihove i melodiju. To je bio naš način druženja i zabave.

Ja: Kako se obično događalo izvođenje bećaraca u Barletama? Da li su se izvodili samo u posebnim prigodama ili su dio svakodnevnog života?

Djed Joža: Pa, bećarci su se obično pjevali tijekom rada ili slavlja, ali ponekad bi pjevali i na ulici ili na obiteljskim okupljanjima. Bilo je to dio naše svakodnevnice, dio naše kulture i identiteta.

Ja: Možete li mi reći koji je Vama ostao najupečatljiviji bećarac.

Djed Joža: Ja sam najviše volio ovaj: „Stiglo ljeto, kaže bit će vrelo,
pokrepat će sve što je debelo.“

Ja: Hvala Vam na dijeljenju Vaših sjećanja, djede Joža. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Djed Joža: Što se ti meni zahvaljuješ, nisam ora nego sjedio i pričao.

Izvođenje rere u Rosuljama (intervju s Anom Serdar)

Ja: Dobar dan, gospođo Ana! Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Rosulje i da imate bogato iskustvo s tradicionalnom glazbom, poput pjevanja rere. Možete li mi reći nešto više o tome?

Baka Ana: Dobar dan! Naravno, rado ću ti ispričati nešto o reri. To su bile naše pjesme, naše srce i duša.

Ja: Kako biste opisali stil izvođenja rere u vašem selu?

Baka Ana: A pjevači bi se često okupljali u prirodi, uz rijeku ili pod otvorenim nebom, i pjevali bi o ljubavi, tugi, radosti ili svakodnevnim životnim situacijama.

Ja: Zvuči prekrasno. Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati rere u vašem selu?

Baka Ana: Mladi su učili od starijih, kao što sam i ja naučila od svojih roditelja. Rere su se prenosile s koljena na koljeno, a mladi bi ih čuli dok su radili na polju, obavljali kućanske poslove ili se družili s prijateljima. Bilo je to kao da se rere uvlače u naša srca i duše.

Ja: Kako se obično događalo izvođenje rere u Rosuljama? Da li su se izvodile samo u posebnim prigodama ili su dio svakodnevnog života?

Baka Ana: Rere su bile dio našeg svakodnevnog života. Pjevale su se tijekom radnih aktivnosti, kao što su žetva ili berba voća, pogotovo kad se beru šljive ali i na svadbama, krštenjima ili drugim obiteljskim slavljinama. Bile su to pjesme koje su nas ujedinjavale i donosile radost u naše živote.

Ja: Sjećate li se rere koje ste pjevali na tim događanjima?

Baka Ana: Sjećam se jedne koje su pjevale cure kad su išle u prelo.

„Ide lola puno nogom mlati,
ko magare u praznoj pojati.“

Ja: Hvala Vam na dijeljenju ovih divnih sjećanja, gospođo Ana. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Baka Ana: Nema na čemu, drago mi je, Bog s tobom.

Slika 5 Kazivačica Ana Serdar (Izvor: osobna arhiva)

Izvođenje rere u Ribniku (intervju s Tanjom Hećimović)

Ja: Dobar dan, gospođo Tanja! Nadam se da ste dobro danas. Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Ribnik i da ste možda imali iskustva s tradicionalnom glazbom, poput pjevanja rere. Možete li mi reći nešto više o tome?

Gospođa Tanja: Dobar dan, mladiću. Da, rera je bila naša glazba. To su bile pjesme koje su nam govorile o životu, ljubavi, tugi i radosti.

Ja: Jeste li Vi osobno voljeli pjevati rere?

Gospođa Tanja: Oh, da, voljela sam pjevati rere. To su bile pjesme koje su me podsjećale na moju mladost, na ljubav mog života i na sretne dane s obitelji i prijateljima. Bile su to pjesme koje su mi uljepšavale dane i dale mi snagu u teškim vremenima.

Ja: Kako biste opisali stil izvođenja rere u vašem selu?

Gospođa Tanja: Rera se izvodila na vrlo emotivan način i povezan s prirodom. Pjevali smo za vrijeme žetva ili berba voća, ali i na svadbama. Bile su to pjesme koje su nas ujedinjavale i donosile radost u naše živote.

Ja: Koja Vas je rera najviše razveseljavala?

Gospođa Tanja: A svi smo se smijali kad sam ovu pjevala pokojnoj svekrvi: „Oj svekrvo, duga li si vika,
ajd gore, pojla te zvirka.“

Ja: Hvala Vam što ste podijelili svoje sjećanje s nama, gospođo Tanja. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Gospođa Tanja: Nema na čemu, mladiću.

Pjevanje tradicionalnih crkvenih pjesama u Podlapači (intervju s Maćom Perković)

Ja: Dobar dan, gospođo Maćo! Nadam se da ste dobro danas. Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Podlapača i da imate bogato iskustvo s tradicionalnim crkvenim pjevanjem. Možete li mi reći nešto više o tome?

Baka Maća: Dobar dan, mladiću. Da, crkveno pjevanje je bilo vrlo važno u našem selu. To su bile pjesme koje su nas povezivale s vjerom i zajednicom.

Ja: Kako biste opisali stil crkvenog pjevanja u vašem selu?

Baka Maća: Stil crkvenog pjevanja kod nas je bio vrlo duhovan i svečan. Pivali smo liturgijske pjesme tijekom bogoslužja, ali smo imali i posebne prigodne pjesme za blagdane i svečanosti. Bilo je to vrijeme koje smo provodili zajedno kao vjernačka zajednica, moleći se i slaveći zajedno."

Ja: Jeste li Vi osobno voljeli pjevati u crkvi?

Baka Maća: Oh, da, voljela sam pjevati u crkvi. To su bila posebna i svečana iskustva koja su mi donosila mir i radost. Pjevanje liturgijskih pjesama bilo je način da izrazim svoju vjeru i povežem se s Bogom i zajednicom.

Ja: Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati u crkvi u Vašem selu?

Baka Maća: Mladi su obično učili od starijih članova zajednice. Pjevanje u crkvi bilo je dio naše svakodnevice, pa su mladi imali priliku slušati i učiti od iskusnijih pjevača za vrijeme mise. Također smo imali i posebne vjeronaučne aktivnosti i probne sastanke kako bismo se pripremali za posebne svečanosti i blagdane.

Ja: Hvala Vam na dijeljenju ovih divnih sjećanja, gospođo Maćo. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Baka Maća: Nema na čemu, mladiću. Drago mi je što sam mogla podijeliti dio naše duhovne baštine s Vama.

Slika 6 Kazivačica Maća Perković (Izvor: osobna arhiva)

Pjevanje tradicionalnih crkvenih pjesama u Vranovinama (intervju s Anicom Gržan)

Ja: Dobar dan, gospođo Anica! Nadam se da ste dobro danas. Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu i da ste imali iskustva s tradicionalnim pjevanjem vjerskih pjesama. Možete li mi reći nešto više o tome?

Baka Anica: Dobar dan, mladiću. Da, imam nešto iskustva s tim. Pjevali smo vjerske pjesme u crkvi i tijekom raznih vjerskih obreda.

Ja: Kako biste opisali pjevanja vjerskih pjesama u vašem selu?

Baka Anica: To je kod nas bilo vrlo svečano i pobožano. Pjevali smo liturgijske pjesme tijekom misa i drugih crkvenih obreda. Bilo je to vrijeme posvećeno molitvi i slavljenju Boga.

Ja: Jeste li Vi osobno voljeli pjevati te vjerske pjesme?

Baka Anica: Oh, da, voljela sam pjevati u crkvi. To su bile posebne pjesme koje su nam pružale utjehu i nadu. Pjevanje u crkvi bilo je način da izrazim svoju vjeru.

Ja: Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati u crkvi u vašem selu?

Baka Anica: Mladi su obično učili slušajući kako se pjeva u crkvi, pa malo po malo su i naučili. Također su imali priliku slušatiiskusne pjevače tijekom bogoslužja i naučiti od njih. Sinko moj, kad sam ja bila mlada puno više ljudi je išlo u crkvu neko sad. Eno ih, samo sjede po kafićima i ništa ne divane, gledaju na telefone.

Ja: Hvala Vam na dijeljenju ovih sjećanja, gospođo Anico. Cijenim Vaše vrijeme i priče.

Baka Anica: Nema na čemu, mladiću. Ako ti štogod bude još trebalo samo dođi, ja sam ti stalno u kući.

Tradicionalne svadbene pjesme u Ličkom Novom (intervju s Katom Stilinović)

Ja: Dobar dan, gospođo Kata! Kako ste danas?

Baka Kata: Dobar dan! Hvala Vam, dragi mladiću, dobro sam. Kako mogu pomoći?

Ja: Čuo sam da ste odrasli ovdje u Ličkom Novom i da ste imali iskustva s tradicionalnim svadbenim pjesmama. Možete li mi reći nešto više o tome? Koje su to bile pjesme?

Baka Kata: Oh, da, svadbe su bile posebne prigode kod nas. Svaka od pjesama imala je svoju posebnu draž i čar.

Pjesme su bile raznolike, ali koje se sjećam je Lipa Mare vinac plela. Išla je ovako:

„Lipa Mare vinac plela

Sve od trave lipe plave

I tratura zelenoga.

I od cvića primorskoga. 2x“

Ja: Baš lijepo. Kako su se te pjesme obično izvodile na svadbama?

Baka Kata: Obično su se izvodile uz pratnju tamburaškog sastava ili lokalnih glazbenika. Mladenci bi zaplesali uz te melodije, a gosti bi se pridružili pjevanju i plesanju. Bilo je to veselje koje se ne zaboravlja.

Ja: Jeste li Vi voljeli te svadbene pjesme?

Baka Kata: Oh, naravno! Te pjesme su bile dio naše kulture i tradicije. Svaka svadba bila je prilika da se svi zajedno veselimo, pjevamo i plešemo. To su bili nezaboravni trenutci sreće i zajedništva.

Ja: Hvala Vam puno, gospođo Kata, što ste podijelili te divne uspomene sa mnom.

Baka Kata: Nema na čemu, dragi mili moj.

Slika 7 Kazivačica Kata Stilinović (Izvor: osobna arhiva)

Tradicionalne svadbene pjesme u Rastoci (intervju s Draganom Miškulinom)

Ja: Dobar dan, gospodine Dragane! Kako ste danas?

Djed Dragan: Dobar dan, mladiću! Evo, evo, ide nekako. Što Vas dovede ode u naše krajeve?

Ja: Čuo sam da ste odrasli ovdje u Rastoci i da ste možda imali iskustva s tradicionalnim svadbenim pjesmama. Možete li mi reći nešto više o tome? Kako su se te pjesme obično izvodile?

Djed Dragan: Ma da, svadbe su bile nešto posebno! Pisme su bile veselje same po sebi. Pivale su se uz tamburice ili harmoniku, a ponekad bi se okupili i pjevači iz sela da ih odpivaju. Mladoženja bi započe ples s mladom uz neku veselu pismu, a onda bi se svi gosti pridružili.

Ja: Jeste li Vi osobno voljeli te svadbene pjesme?

Djed Dragan: Kako ne! Ko ne bi volio? Te pisme i veselje su bili srž svake svadbe. Ima sam i ja svoje, poput:

Oj, ti momče, momče crnooko ili Curo moja. Sve su bile tako živopisne i veseljačke.

Ja: Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati te svadbene pjesme u Vašem selu?

Djed Dragan: Pa, znate, uglavnom bi ih čuli na svadbama i veseljima. Ako bi se netko dobro snašao u pjevanju, drugi bi se pridružili i zajedno bi pjevali. Bila je to prava družba i zajedništvo.

Ja: Hvala Vam puno, gospodine Dragane, što ste podijelili te divne uspomene sa mnom.

Djed Dragan: Nema na čemu, mladiću!

Pjesme za vrijeme žetve u Ivčević Kosi (intervju s Marijom Dasović)

Ja: Dobar dan, gospođo Marija! Kako ste danas?

Baka Marija: Dobar dan! Hvala Vam, dobro sam. Kako mogu pomoći?

Ja: Čuo sam da ste odrasli ovdje u Kosi i da ste možda imali iskustva s tradicionalnim pjesmama za vrijeme žetve. Možete li mi reći nešto više o tome? Kako su te pjesme obično izvodile?

Baka Marija: Oh, da, imam mnogo lijepih uspomena na pjesme za vrijeme žetve. To su bile pjesme koje su nam olakšavale težak rad na polju. Obično bi se pjevale dok bismo kosili žito ili vršili druge poslove u polju. To su bile pjesme radosti i zajedništva.

Ja: Koje su to bile pjesme koje su se obično pjevale za vrijeme žetve?

Baka Marija: Pa, bile su to različite pjesme, ali najčešće su se pjevale one koje su nas bodrile i davale nam energiju za rad. Sad mi jedino pada na pamet:

„Ja sam mlada žito žela,

A moj dragi vezo.

Vredan bio, žito dizo,

I snoplje pritezo.“

Ja: Jeste li Vi osobno voljeli te pjesme za vrijeme žetve?

Baka Marija: Oh, da! Te pjesme su bile poput lijeka za naš umorni duh. Dajući nam ritam i energiju, činile su rad na polju lakšim i ugodnijim. Voljela sam ih pjevati dok bih radila.

Ja: Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati te pjesme za vrijeme žetve?

Baka Marija: Mladi su obično učili od starijih, dok su radili zajedno na polju. To je bio način da se tradicija prenese s generacije na generaciju, dok smo svi zajedno radili na istom zadatku. Puno smo vremena provodili u polju pa su imali vremena i naučiti.

Ja: Hvala Vam puno, gospođo Marija, što ste podijelili te divne uspomene sa mnom.

Baka Marija: "Nema na čemu, lipi."

Slika 8 Kazivačica Marija Dasović (Izvor: osobna arhiva)

Pjesme za vrijeme žetve u Trnovcu (intervju s Željkom Tomljenovićem)

Ja: Dobar dan, gospodine Željko! Kako ste danas?

Gospodin Željko: Dobar dan! Hvala Vam, dobro sam.

Ja: Čuo sam da ste odrasli ovdje u Trnovcu i da ste možda imali iskustva s pjesmama za vrijeme žetve. Možete li mi reći nešto više o tome? Kako su te pjesme obično izvodile?

Gospodin Željko: Mali moj, pjesme za vrijeme žetve su bile neizostavan dio naših radnih aktivnosti. Obično bi se izvodile dok bi ljudi kosili polja ili žnjeli žito. To su bile veselice, pune entuzijazma i zajedništva. Pjevale su se razne pjesme, od onih veselih i ritmičnih do onih koje su nas podsjećale na težak rad. Kada smo pjevali nekako bi

nas brzo vrijeme prošlo. Lako je sad u polju kad sve traktori rade a u moje vrijeme se sve moralo ručno raditi. Morali smo na sve paziti, pogotovo na vrijeme, kad je dobro, sakupi ljude i aj u polje i tako dok se poso ne završi. Pjesma je bila uvijek tu, ma samo neka je jedan povea, pjevalo se cijeli dan.

Ja: Koje su to bile pjesme koje su se obično pjevale za vrijeme žetve?

Gospodin Željko: Pa, bilo je raznih pjesama, ali najčešće su se pjevale one koje su nas bodrile i davale nam snagu za rad. Djevojke bi nam često pjevale:

„Snažan dika, ko od brijega,

Kupi, klasje veže

U ograbke snoplje meće

I dobro priteže.“

Ja: Jeste li Vi voljeli te pjesme za vrijeme žetve?

Gospodin Željko: Oh, naravno! Te pjesme su bile poput goriva za naš rad. Dajući ritam i energiju, olakšavale su nam posao i činile ga zabavnijim. Bilo je to vrijeme kada bismo svi bili ujedinjeni u radu i pjesmi.

Ja: Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati te pjesme za vrijeme žetve?

Gospodin Željko: Mladi su obično učili uz nas stare, dok smo radili zajedno na poljima. Dok smo svi zajedno radili na istom zadatku.

Ja: Hvala Vam puno, gospodine Željko, što ste podijelili te uspomene sa mnom.

Gospodin Željko: Ma nema problema, dobro je nekad sjetit se svoje mladosti, bila je teška ali smo bili sretni sa onim što imamo.

Pjesme za vrijeme prela u Otešu (intervju s Ivanom Čorkom)

Ja: Dobar dan, djede Ivane! Kako ste danas?

Djed Ivan: Dobar dan, mladiću! Hvala na pitanju, dobro sam. Reka mi je sin da me trebaš.

Ja: Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Oteš i da ste možda imali iskustva s tradicionalnim pjesmama za vrijeme prela. Možete li mi reći nešto više o tome? Kako su te pjesme obično izvodile?

Djed Ivan: Da, da, prela su bila posebna prigoda kod nas. Pjesme su bile neizostavan dio tih druženja. Obično bi se izvodile uz pratnju tamburica ili harmonike, a ponekad bi se okupili i pjevači iz sela da ih izvedu. To su bile pjesme koje su nas veselile i okupljale, stvarajući nezaboravne trenutke.

Ja: Koje su to bile pjesme koje su se obično pjevale za vrijeme prela?

Djed Ivan: Bilo je raznih pjesama, ali najčešće su se pjevale one koje su nas podsjećale na ljubav, veselje i sreću. Najviše su nas nasmijavale, a posebno ova:

„Čijam perje i sjedim na panju,

mila majko u drugom sam stanju.“

Ja: Zbilja su smiješne. Jeste li Vi voljeli te pjesme za vrijeme prela?

Djed Ivan: Oh, naravno! Te pjesme su bile poput darova za naše uši. Bile su simbol naše kulture i tradicije, i svaki put kad bi se pjevale, podsjećale su nas na našu prošlost i zajedništvo.

Ja: Kako su se mladi ljudi obično učili pjevati te pjesme za vrijeme prela?

Djed Ivan: Mladi su slušali pjevače koji bi ih izvodili na prelima. Tako su polako usvajali repertoar tradicionalnih pjesama i postajali dio toga. Ma nas je uvijek bila puna kuća, imali su od koga naučiti samo ako je bilo volje. Danas niti ima prela a nema ni volje. Otiće to sve s nama u grob.

Ja: Hvala Vam puno, djede Ivane, što ste podijelili te divne uspomene sa mnom.

Djed Ivan: Nema na čemu, mladiću. Drago mi je da si doša.

Pjesme za vrijeme prela u Ornicama (intervju s Milkom Čuić)

Ja: Dobar dan, bako Milka! Kako ste danas?

Baka Milka: Dobri dan! Fala, dobro sam. Reci dite što ti treba?

Ja: Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Ornice i da ste možda imali iskustva s tradicionalnim ličkim prelom. Možete li mi reći nešto više o tome? Kako su izgledali prela u vaše vrijeme?

Baka Milka: Oo, prela su bila glavna zabava za omladinu kod nas ode. To su bili momenti kada bi se ljudi okupili kako bi zajedno radili, ali i uživali u društvu. Prela su obično bila kod nekog u kući, a glavni dio bila je glazba, ples i pjesma. Nije bilo televizije ko danas. U nas su prela bila i televizija i radio, puno si saznao o svakom iz sela, a malo se i tračalo.

Ja: Kako su se obično odvijala ta prela?

Baka Milka: Pa, prela bi većinom počimala uveče kad se dospije konak i kad imamo slobodno vrime. Svakakve poslove smo radili. Tamo bi se čijalo perje, komuša kukuruz il prela vuna. Kako kome zatreba, i svako je iša svakome. Znalo se kad je vrime od prela i to se moralo raditi.

Ja: Koja je vrsta glazbe obično svirana na prelima?

Baka Milka: Na prelima su se obično svirale tradicionalne ličke pjesme uz tamburicu ili harmoniku. Pjevači bi pjevali narodne pjesme, a narod bi se š njima veselije.

Ja: Jeste li Vi osobno voljeli ta prela?

Baka Milka: Neg što, neg esan! Prela su bila nešto najlipše u mojoj mladosti. Bila je to prilika da se svi zajedno zabavimo i uživamo u društvu.

Ja: Hvala Vam puno, bako Milka, što ste podijelili te divne uspomene sa mnom.

Baka Milka: Ajoj dite moje, fala tebi što si mi ubija vrime i što sam na momenat zaboravila na ovu boleščinu.

Slika 9 Kazivačica Milka Čuić (Izvor: osobna arhiva)

Stari običaj naricanja na sahranama u Baćincu (intervju s Ivanom Devčićem)

Ja: Dobar dan, djede Ivane! Kako ste danas?

Djed Ivan: Dobar dan, mladiću! Hvala na pitanju, dobro sam. Što Vas dovodi kod mene danas?

Ja: Čuo sam da ste odrasli ovdje u selu Baćinac i da ste možda imali iskustva s starim običajem naricanja na sahranama. Možete li mi reći nešto više o tome? Kako je to izgledalo u vaše vrijeme?

Djed Ivan: Oh, naricanje na sahranama bilo je duboko ukorijenjeno. To su bili vrlo emotivni i teški trenutci za obitelj i zajednicu. Obično bi se žene okupile oko mrtvačkog kovčega i izražavale svoju tugu kroz naricanje. To je jednostavno bio običaj kod nas.

Ja: Kako su se obično odvijale te sahrane?

Djed Ivan: Sahrane su obično bile vrlo svečane i dostojanstvene. Cijelo selo bi se okupilo kako bi ispratilo pokojnika na posljednji počinak. Nakon što bi se obavila molitva i pokop, žene bi obično započele s naricanjem. Neke žene su bile i plaćane da nariču na sahranama. Pozivane su iz drugih sela da nariču za pokojnika pa bi im onda obitelj za to dala novce.

Ja: Kako ste vi doživljavali te trenutke naricanja na sahranama?

Djed Ivan: To su bili vrlo teški trenutci, puni tuge i melanholije. Ali isto tako, bilo je to vrijeme kada bismo se svi kao zajednica osjećali povezani i podržavali jedni druge u teškim trenucima gubitka.

Ja: Hvala Vam puno, djede Ivane, što ste podijelili te uspomene sa mnom.

Djed Ivan: Nema na čemu, milo. Dođi još koji put da popričamo.

Slika 10 Sahrana (Izvor: osobna arhiva)

11. POPIS ILUSTRACIJA

Slika 1 Kazivač Joja Uremović (Izvor: osobna arhiva).....	34
Slika 2 Kazivač Dražen Draženović (Izvor: osobna arhiva)	35
Slika 3 Kazivačica Maca Brajković (Izvor: osobna arhiva).....	36
Slika 4 Kazivačica Jelka Brezić (Izvor: osobna arhiva).....	37
Slika 5 Kazivačica Ana Serdar (Izvor: osobna arhiva)	39
Slika 6 Kazivačica Maća Perković (Izvor: osobna arhiva)	40
Slika 7 Kazivačica Kata Stilinović (Izvor: osobna arhiva)	42
Slika 8 Kazivačica Marija Dasović (Izvor: osobna arhiva).....	43
Slika 9 Kazivačica Milka Čuić (Izvor: osobna arhiva)	46
Slika 10 Sahrana (Izvor: osobna arhiva)	47

12.DIONICI INTERVJUA

Maca Brajković (1951.)
Jelka Brezić (1935-2024)
Ivan Čorak (1955.)
Milka Čuić (1937.)
Marija Dasović (1950.)
Ivan Devčić (1946.)
Martin Draženović (1947.)
Anica Gržan (1943.)
Tanja Hećimović (1957.)
Dragan Miškulin (1958.)
Joža Mraović (1956.)
Maća Perković (1937.)
Ana Serdar (1944.)
Kata Stilinović (1952.)
Nada Štimac (1949.)
Željko Tomljenović (1963.)
Joja Uremović (1939.)